

KNJIŽNICA MIJENJA SVIJET

E-priručnik s 12 primjera prakse u europskim narodnim knjižnicama

KNJIŽNICA MIJENJA SVIJET

E-priručnik s 12 primjera prakse u europskim narodnim knjižnicama

SADRŽAJ

UVOD	9
PRVA MOBILNOST U OKVIRU PROJEKTA "LIBCHANGE" U HRVATSKOJ: "ŽIVJETI ZDRAVO", "NOVI STROJEVI" I "ZELENE TEME"	13
GRADSKA KNJIŽNICA "JURAJ ŠIŽGORIĆ" ŠIBENIK	15
"ŽIVJETI ZDRAVO", "NOVI STROJEVI" I "ZELENE TEME" — PRVA MOBILNOST U PROJEKTU "LIBCHANGE"	17
"ŽIVJETI ZDRAVO" U OKVIRU "ZELENE KNJIŽNICE" — PRVI PRIMJER DOBRE PRAKSE	18
LIKOVNA RADIONICA "NOVI STROJEVI" — POSVETA FAUSTU VRANČIĆU	21
"ZELENE TEME"—VRTLARENJE U KNJIŽNICI	24
DRUGA MOBILNOST PROJEKTA "LIBCHANGE" U LATVIJI: IMPROVIZIRAJ ZELENO! KNJIŽNICE I UČENJE ODRASLIH O ODRŽIVOSTI	29
KNJIŽNICA STRENČI	31
"IMPROVIZIRAJ ZELENO! KNJIŽNICE I UČENJE ODRASLIH ZA ODRŽIVOST"—DRUGA MOBILNOST U PROJEKTU "LIBCHANGE"	33
IMPROVIZIRAJ ZELENO = SUSRET > UČENJE > STVARANJE.....	34
IMPROVIZIRAJ ZELENO	35
IMPROVIZIRAJ ZELENO = UPOZNAJ>UČI >STVARAJ PROMICANJE SVIJESTI O OKOLIŠU KROZ KULTURNU BAŠTINU I GRAĐANSKU ZNANOST	38
IMPROVIZIRAJ ZELENO=UPOZNAJ>UČI>STVARAJ SVIJEST O OKOLIŠU, KREATIVNOST I ISKUSTVENO UČENJE	41

TREĆA MOBILNOST U OKVIRU PROJEKTA "LIBCHANGE" U SLOVENIJI: "ZELENE STAZE ZNANJA – LOKALNA KULTURNA BAŠTINA, OKOLIŠ I ZAJEDNICA KAO UČIONICA NA OTVORENOM" I ZELENE TEME	50
---	----

KNJIŽNICA FRANCA KSAVERA MEŠKA ORMOŽ	52
--	----

"ZELENE STAZE ZNANJE—LOKALNA KULTURNA BAŠTINA, OKOLIŠ I ZAJEDNICA KAO UČIONICA NA OTVORENOM" TREĆA MOBILNOST U OKVIRU PROJEKTA "LIBCHANGE"	54
--	----

PROJEKT ČITATELJSKE ZNAČKE ZA ODRASLE	55
---	----

"ZELENA POSLIJEPODNEVA"—PROVEDBA STUDIJSKIH KRUGOVA O ODRŽIVOSTI U NARODNIM KNJIŽNICAMA: MODEL ZA PROVEDBU STUDIJSKIH KRUGOVA USMJERENIH NA ODRŽIVOST ZA ODRASLE U NARODNIM KNJIŽNICAMA.....	59
---	----

"ZELENA KNJIŽNICA"	64
--------------------------	----

ZAVRŠNA MOBILNOST U SKLOPU PROJEKTA "LIBCHANGE" ODRŽANA ONLINE U SRBIJI: KULTURA ŽIVLJENJA U KNJIŽNICI	68
---	----

GRADSKA KNJIŽNICA NOVI SAD	70
----------------------------------	----

KULTURA ŽIVLJENJA U KNJIŽNICI— POSLJEDNJA MOBILNOST U PROJEKTU "LIBCHANGE"	72
---	----

NARODNE KNJIŽNICE KAO SREDIŠTA GRAĐANSKOG SUDJELOVANJA	73
--	----

"TURIST U VLASTITOM GRADU"—ZNAMENITE ŽENE NOVOG SADA	77
--	----

"DUNAVSKA KNJIŽNICA"—KNJIŽNICA NA ŠTRANDU	81
---	----

UVOD

Kako knjižnice mijenjaju svijet?

Posljednjih se godina globalna klima znatno promijenila te se sve češće suočavamo s ekstremnim vremenskim pojavama koje utječu na naš svakodnevni život. Iako su ciljevi održivosti utvrđeni brojnim strateškim dokumentima i politikama, ključno je pitanje kako ih provesti u lokalnim sredinama. Došlo je vrijeme za konkretne aktivnosti i sadržaje koji nastaju „odozdo prema gore“, proizlaze iz stvarnih potreba zajednice i oblikuju se u skladu sa svakodnevnim životom.

Narodne knjižnice, kao otvoreni javni prostori namijenjeni učenju, informiranju i povezivanju, odnosno kao takozvane proaktivne knjižnice, imaju posebnu ulogu u tom procesu. Aktivnostima u područjima kulture čitanja, održivog razvoja, zelene pismenosti, zaštite okoliša, biološke raznolikosti, društvenog sudjelovanja, zdravih stilova života i dobrobiti znatno pridonose podizanju svijesti, informiranju i obrazovanju odraslih te jačanju društvene odgovornosti. Potiču odrasle polaznike, roditelje, učitelje, nastavnike, odgojitelje i mlade na prihvaćanje načina života koji su prihvatljiviji za okoliš, klimu i ljude, na preispitivanje vlastitih stajališta te na preuzimanje aktivne i društveno odgovorne uloge u svojim zajednicama.

U okviru projekta ERASMUS+ KA210-ADU (Mala partnerstva u području obrazovanja odraslih) „Library Changing the World“ (LibChange) povezale su se četiri knjižnice koje već dugi niz godina razvijaju koncept zelene i održive knjižnice. Partneri su razmjenjivali znanja i stručna iskustva, razvijali kompetencije zaposlenika, ispitivali i unapređivali primjere dobre i inovativne prakse, vrednovali ih te

prilagođavali različitim lokalnim sredinama. Posebna je pozornost posvećena poboljšanju kvalitete obrazovanja odraslih i prijenosu učinkovitih modela rada u knjižnično okruženje. Odraslim je polaznicima omogućeno sudjelovanje u obrazovnim aktivnostima te ih se poticalo na aktivno uključivanje u život lokalne zajednice.

Sve četiri knjižnice koje sudjeluju u projektu ispunjavaju kriterije zelenih knjižnica i provode ciljeve održivog razvoja utvrđene Programom Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030. godine, poznatim kao Agenda 2030. Svojim programskim usmjerenjima i obrazovnim temama prate globalne razvojne trendove. Sve partnerske knjižnice blisko surađuju s lokalnim ustanovama, udrugama, skupinama i pojedincima posvećenima navedenim temama. Snažno su uključene i u nacionalne knjižnične mreže, u kojima njihove suvremene vizije djelovanja privlače pozornost stručne zajednice. Kvalitetu i inovativnost njihova rada potvrđuju i međunarodna priznanja svjetske knjižničarske organizacije IFLA-e te međunarodne knjižnične mreže Public Libraries 2030.

Knjižnice uključene u projekt teže zelenoj preobrazbi, koju određuju u svojim strateškim dokumentima i programima, ali je, što je najvažnije, ostvaruju i u praksi aktivnim djelovanjem. One su otvoreni javni prostori koji svim zainteresiranim osobama pružaju jednake mogućnosti sudjelovanja, neovisno o njihovom društvenom, ekonomskom ili kulturnom podrijetlu. Najširem krugu korisnika svih dobnih skupina omogućuju aktivno, kreativno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Zahvaljujući

odabiru knjižnične građe, stručnim zaposlenicima, pomno osmišljenim sadržajima te kvalitetnim voditeljima događanja i projekata, važni su javni prostori povezivanja, učenja, informiranja, susretanja, druženja i stvaralaštva u svojim lokalnim sredinama. Otvaraju putove prema znanju te djeluju kao pokretači inovativnih projekata i stvaranja društvenoga kapitala.

Projekt ERASMUS+ ojačao je stručne kompetencije zaposlenika, potaknuo međunarodno umrežavanje te pridonio većoj osviještenosti knjižničara, odgojno-obrazovnih djelatnika, polaznika i šire javnosti o klimatskim i okolišnim izazovima. Unaprijedio je povezanost i suradnju knjižnica s različitim dionicima u lokalnim zajednicama te dodatno učvrstio ulogu knjižnica kao jednih od najvažnijih kulturnih ustanova u lokalnim sredinama. Tijekom svih faza provedbe projekt je bio usklađen s načelima održivosti i ekološki odgovornoga djelovanja.

Rezultat suradnje javno je dostupan e-priručnik, pripremljen na svim jezicima projektnih partnera te na engleskom jeziku. Sadržava dvanaest

provjerenih primjera inovativne prakse, opise metoda rada i organizacijskih postupaka, popise potrebnih materijala te preporuke za provedbu.

Priručnik koji je pred vama osmišljen je kao praktičan radni materijal namijenjen knjižničarima i stručnjacima u području obrazovanja odraslih. Njegova je svrha pružiti potporu planiranju, provedbi i daljnjem razvoju kvalitetnih aktivnosti koje povezuju cjeloživotno učenje, kulturu čitanja, zelenu pismenost, kreativnost, društveno sudjelovanje i održivi razvoj. Neka pridonese pozitivnim promjenama u knjižnicama, među pojedincima i u lokalnim zajednicama.

Budući da knjižnice projektima poput ovoga mogu mijenjati način razmišljanja pojedinaca, usuđujemo se ustvrditi da mijenjaju svijet.

PRVA MOBILNOST U OKVIRU PROJEKTA
"LIBCHANGE"
U HRVATSKOJ:

**"ŽIVJETI ZDRAVO", "NOVI STROJEVI" I
"ZELENE TEME"**

GRADSKA KNJIŽNICA "JURAJ ŠIŽGORIĆ" ŠIBENIK

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik već više od stoljeća jedno je od središta kulturnoga i obrazovnog života grada, obogaćujući život njegovih stanovnika.

Smještena u suvremeno uređenoj zgradi u samome središtu Šibenika, Knjižnica nosi ime uglednoga humanista i pjesnika Jurja Šižgorića, čija je ostavština trajno utkana u kulturnu baštinu grada. Osnovana 1922. godine, tijekom vremena razvila se u suvremenu ustanovu koja skladno povezuje tradiciju i inovacije. Korisnicima svih dobnih skupina i različitih interesa nudi bogatu zbirku knjiga, novina, časopisa i multimedijske građe, kao i brojne digitalne usluge. Posebna se pozornost posvećuje digitalizaciji vrijedne zavičajne građe, osobito novina i časopisa, čime se omogućuje jednostavan mrežni pristup povijesnim izvorima. Knjižnica istodobno njeguje i izdavačku djelatnost, objavljujući publikacije kojima promiče lokalnu kulturnu baštinu, uključujući pretiske rijetkih i povijesno značajnih izdanja. Zavičajna zbirka „Sibenicensia“ jedan je od temelja identiteta Knjižnice. Obuhvaća knjige, novine, časopise, rukopise i dokumente povezane sa Šibenikom i njegovom okolicom. U sklopu Znanstvenog odjela čuva se zbirka rijetkih i vrijednih knjiga „Rara“, u kojoj se, uz druga značajna djela, nalazi i Šibenski statut iz 1608. godine. Ta je zbirka dragocjen izvor znanstvenicima, istraživačima i svim zaljubljenicima u kulturnu baštinu.

Knjižnica je utemeljila i **Virtualni muzej Fausta Vrančića**, digitalni projekt posvećen životu i

djelu toga znamenitog Šibenčanina. Interaktivni sadržaji, igre i izložbe omogućuju korisnicima da upoznaju bogatstvo Vrančićevih postignuća i njegove trajne ostavštine. Uz svoje temeljne djelatnosti, Knjižnica provodi brojne projekte, među kojima se ističu digitalizacija zavičajne građe, projekt Zelena knjižnica usmjeren na održivost, program „Živjeti zdravo“, kojim se promiču zdrave životne navike, te opsežna energetska obnova zgrade. Za svoju predanost održivom razvoju Knjižnica je 2020. godine **osvojila drugo mjesto na međunarodnom natječaju IFLA Green Library Award**.

Knjižnica aktivno sudjeluje i u nacionalnom projektu STEM revolucija, potičući razvoj digitalnih i znanstvenih vještina djece i mladih. Redovito organizira književne večeri, izložbe, radionice, obrazovne programe i stručne skupove kojima promiče pismenost, čitanje, dijalog i sudjelovanje svih članova zajednice. U okviru tih događanja često se obrađuju važne društvene teme, poput zapošljavanja osoba s invaliditetom, čime Knjižnica potvrđuje svoju posvećenost ne samo kulturi nego i razvoju društvene osjetljivosti te jačanju zajedništva. Posebno mjesto među književnim programima zauzima natječaj za kratku priču „KušIn“, koji potiče stvaralaštvo nadahnuto Šibenikom i promiče lokalne autore. Umjetničku djelatnost Knjižnice dodatno obogaćuju prepoznatljivi natječaji poput „Mačke“ i „Hommage à Robert Visiani“, koji su postali simbolima njezine uloge u poticanju i promicanju umjetničkog izražavanja i očuvanju kulturne baštine. Svojom otvorenošću, pristupačnošću i trajnom predanošću zajednici Gradska knjižnica „Juraj

Šižgorić" ne čuva samo pisanu riječ nego i aktivno oblikuje identitet Šibenika, povezujući prošlost i sadašnjost u službi znanja, kulturne osviještenosti i humanističkih vrijednosti.

"Živjeti zdravo", "Novi strojevi" i "Zelene teme" — prva mobilnost u okviru projekta „LIBCHANGE“

Rezultat suradnje javno je dostupan e-priručnik, pripremljen na svim jezicima projektnih partnera te na engleskom jeziku. Sadržava dvanaest provjerenih primjera inovativne prakse, opise metoda rada i organizacijskih postupaka, popise potrebnih materijala te preporuke za provedbu. "Prvi primjer dobre prakse bio je usmjeren na promicanje zdravog načina života u okviru projekta „Živjeti zdravo“, drugi je obuhvaćao likovne radionice

posvećene **Faustu Vrančiću**, dok se treći odnosio na vrtlarske aktivnosti provedene 2023. godine u sklopu projekta „Zelene teme u knjižnici“. Sve su navedene aktivnosti dio širega koncepta Zelene knjižnice. Prepoznate su kao primjeri dobre prakse, što je pridonijelo uključivanju naše Knjižnice u projekt Erasmus+. Tijekom projekta Erasmus+ radionice su predstavljene kao konkretni primjeri aktivnosti koje povezuju obrazovanje, ekologiju i zajednicu.

"Živjeti zdravo" u okviru "Zelene knjižnice" — prvi primjer dobre prakse

1. Opis primjera dobre prakse i konteksta

Prvi primjer dobre prakse predstavljen u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić” Šibenik povezan je s projektom „Živjeti zdravo”, koji je razvijen u okviru širega koncepta Zelene knjižnice. Knjižnica kontinuirano promiče zdrave životne navike i dobrobit pojedinca putem edukativnih i participativnih programa namijenjenih različitim dobnim skupinama – od djece predškolske dobi do odraslih i osoba starije životne dobi.

U ožujku 2018. godine u Šibeniku je realizirana 17. konferencija **Nacionalnog programa „Živjeti zdravo”**, u organizaciji **Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo** i **Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije**. Cilj konferencije bio je predstaviti primjere dobre prakse u promicanju zdravlja te povezivanjem ključnih dionika na lokalnoj i nacionalnoj razini potaknuti razvoj novih aktivnosti. Tom je prigodom knjižničarka Melinda Grubišić Reiter predstavila iskustva Knjižnice u provedbi srodnih projekata, nakon čega je Knjižnica pozvana da se uključi u program. Prepoznajući važnost tema zdravlja, prevencije i održivih životnih navika, Knjižnica je osmislila niz predavanja, radionica, filmskih projekcija, predstavljanja knjiga te programa za djecu i mlade s ciljem poticanja pozitivnih promjena u ponašanju, podizanja razine osviještenosti i razvoja osobne odgovornosti prema vlastitom zdravlju i okolišu.

Planiranje i provedba programa obrazovanja odraslih u knjižnici (modul)

Ovaj primjer dobre prakse pokazuje da knjižnice mogu uspješno djelovati kao središta obrazovanja odraslih, promicanja zdravlja i jačanja svijesti o održivosti. Projekt „Živjeti zdravo” pruža prenosiv model koji se može prilagoditi različitim sredinama i potrebama lokalne zajednice.

Svrha modula

Modul je namijenjen knjižničarima i drugim knjižničnim djelatnicima koji žele unaprijediti svoje kompetencije za: planiranje i organizaciju programa za odrasle razvijanje partnerstava u zajednici provedbu i vrednovanje obrazovnih događanja uključivanje tema zdravlja, održivosti i dobrobiti u knjižnične usluge.

Ciljne skupine

Odrasle osobe i osobe starije životne dobi, roditelji i obitelji, mladi i studenti, odgojno-obrazovni djelatnici i skrbnici te pripadnici ranjivih ili marginaliziranih skupina.

Mogući partneri u zajednici (primjenjivo i prenosivo)

Zavodi i ustanove za javno zdravstvo, udruge i klubovi iz područja planinarenja, sporta, rekreacije

i prirodne medicine, škole, dječji vrtići, visoka učilišta, lokalni stručnjaci poput kineziologa, nutricionista, odgojno-obrazovnih djelatnika i autora te kulturne i obrazovne ustanove.

Primjeri partnera iz aktivnosti provedenih u Šibeniku

Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije, **Hrvatsko planinarsko društvo „Kamenar“** i **Hrvatski planinarski klub „Sv. Mihovil“**, stručnjaci iz područja kineziologije, primjerice u okviru predavanja o tjelesnoj aktivnosti u predškolskoj dobi, dječji vrtići, poput **Dječjeg vrtića „Osmijeh“**, i osnovne škole u kojima su realizirane radionice za učenike, udruge i predavači iz područja prirodne medicine, obrazovne organizacije koje provode programe o komunikaciji i roditeljstvu te nakladnici i autori publikacija o zdravoj prehrani i životnim navikama.

Prednosti partnerstava

Razmjena znanja, resursa i logističke potpore, veća vjerodostojnost programa, širi doseg i uključivanje novih skupina korisnika te jačanje društvene uloge knjižnice kao mjesta učenja i pružanja potpore zajednici.

Ishodi učenja (što će polaznici modula moći nakon njegova završetka)

Polaznici će moći razumjeti ulogu knjižnice u obrazovanju odraslih i obrazovanju u zajednici, osmisliti programe u skladu sa stvarnim potrebama lokalne zajednice, odabrati odgovarajuće oblike i metode učenja odraslih, uspostaviti suradnju s lokalnim dionicima, planirati, provoditi i vrednovati obrazovna događanja, prilagoditi programe različitim ciljnim skupinama, uključiti teme zdravlja, održivosti i dobrobiti u knjižnične aktivnosti.

OBLICI AKTIVNOSTI I PRIMJERI IZ PROJEKTA „ŽIVJETI ZDRAVO“

1. Predavanja i gostovanja stručnjaka

Gostujući stručnjaci, poput kineziologa, predavača i autora, prenose znanje na publici razumljiv način, uz mogućnost postavljanja pitanja i razmjene iskustava.

Primjeri iz Šibenika uključuju predavanje za roditelje o važnosti tjelesnog vježbanja u predškolskoj dobi, predavanja o prirodnoj medicini i zdravim navikama te predavanje „Što nam znače planine“, kojim se promiču aktivan boravak u prirodi i očuvanje okoliša

2. Radionice i iskustveno učenje

Interaktivne radionice pomažu sudionicima u stjecanju konkretnih vještina koje mogu primijeniti u svakodnevnom životu.

Primjeri iz Šibenika uključuju radionice za djecu u vrtiću koje obuhvaćaju čitanje slikovnica o zdravoj prehrani i izvođenje jednostavnih vježbi istezanja; radionice za učenike koje uključuju jednostavne vježbe prema programu Brain Gym te razgovor o prehrani i kretanju; radionice izrade prirodnih sapuna, balzama i drugih pripravaka; radionice o njezi kože i primjeni eteričnih ulja te radionicu „Ljepota kroz ljekovito bilje“, posvećenu praktičnim zdravstvenim savjetima i njezi tijekom jesenskih mjeseci.

3. Filmske projekcije i moderirane rasprave

Dokumentarni filmovi popraćeni vođenim raspravama razvijaju kritičko mišljenje i podižu svijest o povezanosti zdravlja, hrane, vode i održivosti.

Primjeri iz Šibenika (namijenjeni učenicima srednjih škola) uključuju projekcije dokumentarnih filmova o vodi te sjemenu i hrani, nakon kojih slijede rasprave o sigurnosti hrane, održivoj poljoprivredi i dostupnosti pitke vode.

4. Predstavljanja knjiga i razgovori s autorima

Tematska predstavljanja knjiga jačaju ulogu knjižnice kao mjesta dijaloga i potiču korištenje knjižničkog fonda.

Primjer iz Šibenika jest predstavljanje niza naslova o zdravoj prehrani i životnim navikama, popraćeno razgovorima s autorima i moderiranjem nutricionista ili urednika. Naglasak je stavljen na praktične promjene životnih navika i važnost prehrane u prevenciji bolesti.

5. Programi za djecu i obitelji (uživo i na mreži)

Knjižnica može pružati kontinuiranu potporu roditeljima i djeci u usvajanju zdravih navika, unaprjeđenju emocionalne dobrobiti i stjecanju novih znanja.

Primjeri iz Šibenika uključuju mrežnu predstavu za djecu, nastalu tijekom pandemije prema edukativnoj slikovnici o zdravoj prehrani i zdravim navikama; ciklus predavanja o dječjim potrebama, tehnikama opuštanja i komunikaciji između odraslih i djece te radionicu za mlade roditelje o uvođenju dohrane.

ORGANIZACIJA, VREDNOVANJE I ODRŽIVOST PROGRAMA

Prije događanja

Potrebno je odrediti cilj i očekivane ishode učenja, odabrati predavače i suradnike, osmisliti promidžbu i komunikaciju te pripremiti prostor, opremu i materijale.

Tijekom događanja

Potrebno je stvoriti ugodno i uključivo ozračje, poticati interakciju i razmjenu iskustava te učinkovito upravljati s vremenom.

Nakon događanja

Potrebno je prikupiti povratne informacije sudionika, dokumentirati provedene aktivnosti fotografijama, kratkim izvješćem i podatkom o broju sudionika, procijeniti učinak programa te isplanirati njegov nastavak u obliku ciklusa, ponovljene aktivnosti ili suradnje s novim partnerima.

Likovna radionica "Novi strojevi" — posveta Faustu Vrančiću

Radionica se sastoji od triju dijelova. U prvome smo posjetili Virtualni muzej Fausta Vrančića na mrežnim stranicama Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik te doznali kako je 2017. godine, u povodu 400. obljetnice Vrančićeve smrti, ostvarena zamisao o njegovu osnivanju. Virtualni muzej doprinos je šibenske Knjižnice boljem poznavanju djela velikoga i glasovitog polihistora, leksikografa i izumitelja. U drugome dijelu sudionici su doznali nešto više o Faustu Vrančiću i njegovu najpoznatijem izumu – „letećem čovjeku“ (Homo volans), odnosno padobranu – te su ga usporedili s Leonardovim padobranom. U trećemu dijelu sudjelovali su u likovnoj radionici „Najnoviji novi strojevi“, tijekom koje su osmislili, nacrtali i opisali vlastiti stroj s određenom namjenom, usklađen sa suvremenim ekološkim standardima. Aktivnosti povezane s ovim primjerom dobre prakse vodila je Zdenka Bilušić iz Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik.

Ovaj je modul namijenjen knjižničarima i knjižničnim edukatorima koji žele osmisliti i provoditi obrazovne radionice utemeljene na kulturnoj baštini, digitalnim izvorima i kreativnom izražavanju. Modul se temelji na praktičnom primjeru Virtualnog muzeja Fausta Vrančića i popratnoj kreativnoj radionici koju je osmislila i provela Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik.

Modul pokazuje kako knjižnice mogu kulturnu baštinu pretvoriti u zanimljive obrazovne sadržaje, upotrebljavati digitalne alate za unaprjeđenje procesa učenja; povezivati povijesna znanja s kreativnošću, inovacijama i održivošću; poticati kritičko mišljenje i vještine rješavanja problema.

Odaberite jednu povijesnu osobu povezanu s vašim krajem koja bi mogla poslužiti kao nadahnuće za sličnu radionicu. Istražite kako se biografije i povijesne pripovijesti mogu prilagoditi različitim skupinama korisnika te povezati sa suvremenim temama poput inovacija, tehnologije i održivosti.

PLAN RADA RADIONICE

Najnoviji novi strojevi

Sudionici radionice osmišljavaju, crtaju i opisuju izvorni stroj s jasno određenom namjenom, usklađen sa suvremenim ekološkim standardima. Naglasak je na kreativnosti, rješavanju problema i održivom promišljanju dizajna.

Ciljna skupina: učenici, mladi dizajneri i ostali zainteresirani sudionici; sadržaj se može prilagoditi različitim skupinama.

CILJEVI RADIONICE

Potaknuti kreativno i kritičko mišljenje osmišljavanjem stroja; predstaviti načela održivih i ekološki odgovornih inovacija; razvijati sposobnosti sudionika, razvijati vještine vizualnog komuniciranja i jasnog obrazlaganja; poticati suradnju, predstavljanje ideja i kritičko promišljanje.

ISHODI UČENJA

Nakon završetka radionice, sudionici će moći prepoznati stvaran problem i predložiti njegovo rješenje osmišljavanjem odgovarajućeg stroja; primijeniti osnovne ekološke standarde (poput energetske učinkovitosti, mogućnosti recikliranja i niskih emisija); izraditi vizualni prikaz stroja (u obliku skice ili dijagrama); jasno objasniti način rada i ekološke prednosti osmišljenog stroja.

MATERIJALI I IZVORI

- papir, olovke i flomasteri
- ravnala i predlošci
- listovi za flipchart ili bijela ploča
- tableti ili prijenosna računala za digitalno crtanje, prema potrebi
- nastavni listić sa smjernicama o održivosti

ULOGE I ODGOVORNOSTI

Voditelj radionice usmjerava aktivnosti, predstavlja ključne pojmove i pruža potporu sudionicima.

Pomoćnici pomažu u pripremi i podjeli materijala, praćenju vremena te pružanju individualne potpore sudionicima.

Sudionici aktivno osmišljavaju, crtaju i predstavljaju svoje strojeve.

BRIGA O OKOLIŠU

Kad god je to moguće, potrebno je upotrebljavati reciklirane materijale ili materijale za višekratnu uporabu. Tiskanje valja svesti na najmanju moguću mjeru, a izvore i materijale ponuditi u digitalnom obliku. Sudionike treba poticati na osmišljavanje strojeva koji se odlikuju niskom potrošnjom energije, uporabom obnovljivih izvora energije te primjenom materijala koji se mogu reciklirati ili su biorazgradivi.

STRUKTURA I VREMENSKI RASPORED RADIONICE

1. Uvod (15 minuta)

- pozdrav sudionicima i predstavljanje ciljeva radionice
- kratko izlaganje „Što stroj danas čini održivim?“
 - uporaba obnovljivih izvora energije
 - energetska učinkovitost
 - održivi materijali
 - najmanji mogući utjecaj na okoliš
- primjeri suvremenih ekološki prihvatljivih strojeva.

2. Razrada ideja (15 minuta)

- individualno osmišljavanje ideja ili rad u manjim skupinama
- određivanje problema koji stroj rješava
- utvrđivanje glavne funkcije stroja
- razmatranje njegova utjecaja na okoliš
- uporaba usmjeravajućih pitanja i radnih listova.

3. Osmišljavanje i crtanje

- Sudionici crtaju vlastiti stroj rukom ili uz pomoć digitalnih alata.
- Crtež treba sadržavati:
 - glavne dijelove stroja
 - izvor energije
 - materijale od kojih je stroj izrađen
 - njegova ekološka obilježja.
- Voditelji sudionicima pružaju smjernice i povratne informacije.

4. Priprema obrazloženja (30 minuta)

- Sudionici pripremaju kratko obrazloženje kojim će predstaviti:
 - način rada stroja
 - skupine kojima je stroj namijenjen
 - razloge zbog kojih stroj zadovoljava suvremene ekološke standarde.

5. Predstavljanje radova

- svaki sudionik ili skupina predstavlja svoj stroj u trajanju od jedne do tri minute
- nakon predstavljanja slijede pitanja ostalih sudionika i konstruktivne povratne informacije.

NASTAVAK AKTIVNOSTI (NEOBVEZNO)

- izložba radova
- izrada digitalne galerije ili knjižice
- daljnja razrada ideja i izrada prototipova ili modela.

6. Osvrt i vrednovanje (15 minuta)

- Skupna rasprava vodi se uz sljedeća pitanja:
 - Što je bilo najzahtjevnije?
 - Koje su ideje bile najinovativnije?
 - Kako je održivost utjecala na odluke pri osmišljavanju stroja?
- Nakon rasprave sudionici daju kratku pisanu ili usmenu povratnu informaciju.

"Zelene teme" — vrtlarenje u knjižnici

Treća inicijativa u okviru projekta Erasmus+ odnosila se na vrtlarenje, a provedena je 2023. godine u sklopu projekta „Zelene teme u knjižnici“, koji je nastavak širega programa „Zelena knjižnica“. Projekt je financiralo Ministarstvo kulture, a obuhvatio je četiri radionice i jedno predavanje. Radionice je vodila knjižničarka Katarina Jurlin.

Plan aktivnosti primjenjiv u knjižnicama

Zelene teme u knjižnici — Vrtlarska inicijativa

Ovaj plan aktivnosti osmišljen je kao prenosiv model za narodne knjižnice diljem Europske unije koje žele provoditi programe usmjerene na vrtlarenje i održivost. Plan se temelji na načelima koncepta Zelene knjižnice te podupire ciljeve programa Erasmus+, edukacije o zaštiti okoliša, uključivanja zajednice i cjeloživotnog učenja.

Model se može prilagoditi knjižnicama različite veličine, smještaja i kapaciteta, a moguće ga je provoditi u suradnji s lokalnim stručnjacima, knjižničnim osobljem i partnerima iz zajednice.

Strateški ciljevi

Ciljevi su aktivnosti uključiti okolišnu održivost u redovite knjižnične programe, promicati urbano vrtlarenje i bioraznolikost u lokalnim zajednicama, osnažiti ulogu knjižnice kao mjesta učenja, povezivanja i suradnje, poticati dugoročno građansko uključivanje kroz praktične aktivnosti te poduprijeti prioritete Europske unije vezane uz zelenu tranziciju i održivi razvoj.

Ciljne skupine: Program je namijenjen odraslim korisnicima knjižnice i lokalnom stanovništvu, početnicima i iskusnim zaljubljenicima u vrtlarenje, djeci i obiteljima, odgojno-obrazovnim djelatnicima, organizacijama civilnoga društva te građanima aktivnima u području zaštite okoliša.

Ključni čimbenici uspješne primjene

- suradnja s lokalnim stručnjacima za vrtlarenje ili permakulturu
- aktivno uključivanje knjižničnog osoblja u ulozi voditelja i posrednika
- uporaba cjenovno dostupnih, održivih i lokalno dostupnih materijala
- povezivanje obrazovnih, praktičnih i zajedničkih aktivnosti
- uspostava komunikacijskih kanala za dugoročno uključivanje sudionika.

Alati za komunikaciju i uključivanje sudionika

- mrežna komunikacijska skupina za sudionike
- redoviti susreti i događanja u knjižnici
- vizualna promidžba u knjižničnom prostoru.

Ovaj je plan aktivnosti osmišljen za dugoročnu provedbu i jednostavan prijenos u druge europske knjižnice. Prilagodbom profila stručnjaka, biljnih vrsta i materijala lokalnom kontekstu knjižnice mogu uspješno primijeniti ovaj model te pridonijeti zelenim i obrazovnim ciljevima Europske unije.

MODUL 1: Radionica – Osnove urbanog vrtlarenja

Sudionici stječu temeljna znanja potrebna za pokretanje urbanih vrtova.

Uvodna radionica obuhvaća načela urbanog vrtlarenja, održivog oblikovanja prostora i proizvodnje hrane na manjim površinama.

Preporučeno vrijeme provedbe: rano proljeće

Temeljne teme:

- pojam i prednosti urbanog vrtlarenja
- planiranje i oblikovanje vrta u ograničenom prostoru
- vrtlarenje u povišenim gredicama
- osnove uzgoja povrća.

Smjernice za provedbu

Preporučuje se pozvati lokalnog stručnjaka za održivost ili vrtlarenje. Knjižnični prostor može se upotrijebiti za teorijski dio radionice. Sudionike je važno potaknuti na raspravu i prilagodbu sadržaja lokalnim uvjetima.

MODUL 2: Radionica – Uzgoj i njega biljaka te kompostiranje

Sudionici unaprjeđuju svoje vještine u ekološki odgovornom vrtlarenju.

Riječ je o praktičnoj i edukativnoj radionici usmjerenoj na njegu biljaka i ekološke tehnike vrtlarenja.

Preporučeno vrijeme provedbe: kasno proljeće.

Temeljne teme:

- uobičajene vrtno biljke i začinsko bilje
- prirodne metode zaštite biljaka
- kompostiranje i smanjenje otpada
- održiva njega biljaka.

Smjernice za provedbu

Teorijski dio potrebno je povezati s praktičnim prikazima. Sadržaj radionice treba prilagoditi lokalnoj klimi i biljnim vrstama.

MODUL 3: Vrtlarska skupina u zajednici i razmjena sjemena

Uspostavlja se održiva mreža u zajednici koja omogućuje kontinuirano uključivanje sudionika.

Cilj je osnovati skupinu koja se redovito okuplja u knjižnici radi razmjene sjemena, reznica i iskustava.

Preporučeno vrijeme provedbe: kontinuirano tijekom godine.

Smjernice za provedbu:

susrete moderira knjižnično osoblje
ustpostavlja se mrežna komunikacijska skupina, primjerice putem aplikacije za razmjenu poruka potiče se uzajamno učenje među sudionicima.

MODUL 4: Predavanje – Vrtlarenje: sve počinje od sjemena

Predavanje pridonosi većoj osviještenosti o bioraznolikosti i održivoj uporabi sjemena.

Edukativno predavanje usmjereno je na kvalitetu sjemena, pripremu tla i održive vrtlarske prakse.

Preporučeno vrijeme provedbe: jesen.

Temeljne teme:

- uzgoj i odabir sjemena
- tretirano i netretirano sjeme
- priprema tla bez oranja i prekopavanja
- ekološka ravnoteža.

Smjernice za provedbu:

Predavanje je preporučljivo organizirati u multimedijском prostoru ili predavaonici. Sadržaj predavanja može se povezati s aktivnošću razmjene sjemena.

Sudionici se povezuju putem mrežne komunikacijske skupine.

MODUL 5: Praktična radionica – Izrada povišene gredice

Sudionici stječu praktične vještine izrade vrtne gredice te razvijaju svijest o održivosti.

Riječ je o praktičnoj radionici na otvorenom, usmjerenoj na izradu povišene vrtne gredice uporabom održivih materijala.

Preporučeno vrijeme provedbe: jesen.

Smjernice za provedbu:

- upotrebljavaju se prirodni ili ponovno uporabljeni lokalni materijali
- odabire se pristupačna lokacija na otvorenom
- naglašavaju se načela ponovne uporabe i kružnoga gospodarstva.

MODUL 6: Inicijativa – Uspostava javnog ili zajedničkog vrta

Inicijativa pridonosi ozelenjivanju urbanih prostora i unaprjeđenju dobrobiti zajednice.

Riječ je o inicijativi koju pokreće zajednica, s ciljem uspostave zajedničkog urbanog vrta u suradnji s lokalnim vlastima ili drugim partnerima.

Preporučeno vrijeme provedbe: nakon početnih modula.

Smjernice za provedbu:

- uključuju se jedinice lokalne samouprave, škole ili organizacije civilnoga društva
- knjižnica preuzima ulogu koordinacijskog partnera.

MODUL 7: Radionica za djecu – Kako biljke rastu?

Radionica potiče rani razvoj svijesti o važnosti očuvanja prirode i brige za okoliš.

Riječ je o interaktivnoj edukativnoj radionici namijenjenoj djeci mlađe dobi, kojom se djeca upoznaju sa životnim ciklusom biljaka i osnovama vrtlarenja.

Preporučeno vrijeme provedbe: tijekom cijele godine.

Smjernice za provedbu:

- radionicu vodi osposobljeno knjižnično osoblje
- primjenjuju se kreativne i praktične metode rada.

MODUL 8: Uspostava knjižnice sjemena

Uspostavom knjižnice sjemena potiču se dugoročna ekološka osviještenost i aktivno sudjelovanje građana.

Knjižnica sjemena oblikuje se kao mjesto razmjene sjemena unutar knjižnice, s ciljem promicanja bioraznolikosti i održivosti.

Preporučeno vrijeme provedbe: jesen.

Smjernice za provedbu:

- naglasak je na autohtonom sjemenu i sjemenu prilagođenom lokalnim uvjetima
- sudionicima se pružaju osnovne smjernice o čuvanju i pohrani sjemena
- sudionici se povezuju putem mrežne komunikacijske skupine

**DRUGA MOBILNOST PROJEKTA
"LIBCHANGE"
U LATVIJI:**

**IMPROVIZIRAJ ZELENO! KNJIŽNICE I UČENJE
ODRASLIH ZA ODRŽIVOST**

KNJIŽNICA STRENČI

Strenči je gradić u sjevernoj **Latviji**, smješten na obalama **rijeke Gauje**. Dio je **Valmierske općine**, a prepoznatljiv je po slikovitom prirodnom okruženju, šumama i rijekama. Unatoč svojoj skromnoj veličini, Strenči ima dobro razvijenu društvenu infrastrukturu. U gradu djeluju obrazovne ustanove, poput osnovnih i srednjih škola te dječjih vrtića, kao i **Knjižnica Strenči**, ogranak **Knjižnice Valmiera**, koja ima važnu ulogu kulturnog i društvenog središta zajednice.

Knjižnica stanovnicima omogućuje pristup kvalitetnim informacijskim izvorima, suvremeno uređenom prostoru te raznolikim mogućnostima za cjeloživotno učenje. Njezin fond obuhvaća beletristiku, stručnu i popularno znanstvenu literaturu, knjige za djecu i mlade, periodiku te digitalne izvore, odgovarajući na različite interese i potrebe korisnika. Posjetiteljima su na raspolaganju i računala, pristup internetu te stručna pomoć pri pretraživanju informacija.

Knjižnica aktivno sudjeluje u nacionalnim i međunarodnim projektima, potičući inovacije, kulturnu razmjenu i profesionalni razvoj. Kao partnerska knjižnica uključena je u **Citizen Science initiatives** u okviru projekta „Public Library 2030“, u kojima provodi i vlastite aktivnosti. Knjižnica Strenči sudjelovala je i u programima **Europske kulturne zaklade**: sa programom **Next Library** i **CrAFt**, kao i u Erasmus+ projektu „LibChange“, čiji je cilj osnažiti ulogu knjižnica u zajednicama te potaknuti međunarodnu razmjenu iskustava.

Jedna od zapaženih inicijativa Knjižnice Strenči jest projekt „**Od Strenčija do UNESCO-a**“, koji podupire **Zaklada državnog kulturnog kapitala Latvije**. Projekt ističe lokalnu kulturnu baštinu i

jača povezanost između lokalnog identiteta i međunarodne kulturne sfere. Grad Strenči nosi nasljeđe stoljetnog obrta koji je nekoć oblikovao ritam života u ruralnoj Latviji. Ta tradicija — **splavarenje drvom** — nedavno je primila jedno od najviših kulturnih priznanja: upis na **UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva**.

Knjižnica ima ključnu ulogu u očuvanju i promicanju baštine Strenčija. Čuvanjem povijesnih fotografija, dokumenata, karata i osobnih priča knjižnica osigurava da znanje o ovom tradicionalnom obrtu ostane dostupno budućim naraštajima. Kroz izložbe, obrazovne programe, javna predavanja te suradnju sa školama i kulturnim ustanovama, knjižnica pretvara arhivirano sjećanje u živu baštinu

Petstota obljetnica tiskanja prve latvijske knjige obilježena je 2025. godine velikom kulturnom proslavom diljem zemlje. Program je predstavio bogatu latvijsku književnu baštinu različitim skupinama publike, uz središnje završno događanje u **Nacionalnoj knjižnici**, lokalna događanja u knjižnicama diljem Latvije te prijenose iz Nacionalne knjižnice. Knjižnica Strenči bila je među odabranima da pozdravi publiku te istakne svoje aktivnosti, **posebnu ulogu u zajednici** i doprinos aktivnom građanstvu.

Knjižnica Strenči aktivno podupire i sudjeluje u inicijativama koje pokreće zajednica, surađujući s lokalnim stanovnicima, nevladinim organizacijama i obrazovnim ustanovama. Ona služi kao prostor za razmjenu ideja, suradnju i građanski angažman, omogućujući ljudima da ostvaruju projekte, organiziraju događanja i aktivno sudjeluju u životu zajednice. Redovite aktivnosti uključuju kreativne radionice,

obrazovna događanja, tematske izložbe te susrete s utjecajnim osobama iz javnog života, piscima, istraživačima i stručnjacima iz različitih područja. Tim se programima odgovara na suvremene izazove i potrebe zajednice te se pridonosi njezinu jačanju.

Knjižnica Strenči ima ključnu ulogu kao središte zajednice, potičući osjećaj pripadnosti i psihološke sigurnosti. Ona je otvoren i uključiv

prostor u kojem se ljudi mogu osjećati prihvaćeno, saslušano i sigurno izraziti svoje misli. Knjižnica potiče dijalog, povjerenje i povezanost zajednice, postajući mjesto na kojem se mogu pronaći i mir i nadahnuće.

Kao suvremeno obrazovno i društveno potporno središte, knjižnica djeluje i kao promicateljica kritičkog mišljenja i psihološke otpornosti. Kroz rasprave i obrazovne aktivnosti stanovnike se potiče na analizu informacija, vrednovanje različitih perspektiva te promišljeno snalaženje u informacijskom prostoru.

"Improviziraj zeleno! Knjižnice i učenje odraslih za održivost"— Druga mobilnost "LIBCHANGE" projekta

Knjižnica Strenči promiče zeleni način života i okolišno odgovorne prakse. Teme održivosti uključene su u kreativne radionice i događanja, potičući odgovoran odnos prema prirodi, ekološku svijest i održive navike u svakodnevnom životu. Korištenjem prirodnih resursa kao izvora mentalnog osnaživanja i poticanja kreativnosti, knjižnica pruža važnu podršku zajednici. Povezujući kulturu, obrazovanje, građanski angažman te brigu za

dobrobit ljudi i okoliša, Knjižnica Strenči predstavlja važan oslonac u rastu i održivom razvoju lokalne zajednice.

Projekt ERASMUS+ „LibChange” usmjeren je na jačanje uloge knjižnica u zajednicama te na poticanje međunarodne razmjene iskustava. U ljeto 2025. godine Knjižnica Strenči bila je domaćin aktivnosti mobilnosti u okviru projekta.

Improviziraj zeleno = Upoznaj > Uči > Stvaraj

"Improviziraj zeleno" pretvara knjižnicu u **središte zajednice u kojem se susreću priroda, znanje i kreativnost**. Nadilazeći tradicionalnu ulogu mjesta posvećenog knjigama, knjižnica postaje prostor zajedničkih iskustava, učenja o okolišu i kreativnog istraživanja nadahnutog lokalnim prirodnim okruženjem.

Upoznaj

Knjižnica djeluje kao otvoren i uključiv prostor okupljanja u kojem se susreću ljudi svih generacija. Kroz radionice nadahnute prirodom i aktivnosti na otvorenom, sudionici se okupljaju kao zajednica, razmjenjuju ideje i grade smislene veze u mirnom, ugodnom i poticajnom okruženju.

Stvaraj

Knjižnica potiče kreativnost kao prirodan nastavak učenja. Kroz radionice poput slikanja akrilom na otvorenom, izrade monotipija i batika na svili, sudionici svoja opažanja pretvaraju u osobna umjetnička djela. Vođen znatiželjom i maštom, svaki sudionik stvara jedinstveno djelo.

Uči

Učenje se odvija kroz neposredan dodir s lokalnim okolišem. Biljke i cvijeće iz okoline postaju poticaj za otkrivanje, promatranje i razgovor. Knjižnica podupire takvo učenje povezujući praktično iskustvo s izvorima znanja — knjigama, arhivskom građom i zajedničkim stručnim iskustvom.

Improviziraj zeleno

Knjižnice i učenje odraslih za održivost

Narodna knjižnica Strenči održivost ne promatra samo kao odgovornost prema okolišu, nego i kao društveni proces koji jača otpornost zajednice, sudjelovanje građana i osjećaj zajedničkog vlasništva nad promjenama. U tom okviru knjižnica prihvaća koncept **zelene knjižnice** kao vodeće načelo za lokalno usmjerene aktivnosti koje, zajedničkim djelovanjem zajednice, podupiru dugoročnu okolišnu, društvenu i gospodarsku dobrobit.

Upoznaj, uči, stvaraj — improviziraj!

Kako bi osnažila osjećaj pripadnosti i potaknula aktivno sudjelovanje zajednice, Narodna knjižnica Strenči aktivno sudjeluje u istraživanju te uvođenju inovativnih alata i metodologija. Te su inicijative osmišljene kako bi unaprijedile sudjelovanje, i suradnju među različitim skupinama u zajednici, osiguravajući da se knjižnične usluge razvijaju u skladu s lokalnim potrebama i društvenim promjenama.

Primijenjena improvizacija kao temeljna metodologija

Jedna od ključnih metodologija odabranih i sve češće primjenjivanih u tom kontekstu jest **“Primijenjena Improvizacija”**.

Uključivanje primijenjene improvizacije u knjižnične aktivnosti predstavlja inovativan pristup jačanju angažmana korisnika, stručnih kompetencija djelatnika i prilagodljivosti same ustanove. Primijenjena improvizacija metodologija je utemeljena na praksi, proizašla iz improvizacijskog kazališta te prilagođena obrazovnom, organizacijskom i zajedničkom kontekstu. U knjižnicama ona podupire razvoj zaposlenika i oblikovanje usluga usmjerenih korisnicima, osobito kao odgovor na brze promjene u informacijskom, društvenom i tehnološkom okruženju.

Primijenjena improvizacija pridonosi konceptu **zelene knjižnice** tako što održivost ne sagledava samo na okolišnoj, nego i na društvenoj i kulturnoj razini. Programi utemeljeni na improvizaciji

zahtijevaju minimalne materijalne resurse, prvenstveno se oslanjaju na ljudsku interakciju te potiču ponovnu uporabu, kreativnost i svjesno sudjelovanje. Ta su načela usko povezana sa zelenim vrijednostima, poput smanjenja potrošnje resursa, jačanja svijesti o čovjekovu utjecaju na okoliš te odgovornog uključivanja zajednice.

Vodstvo i stručnost

Improvizacijske aktivnosti osmislila je i vodi **Aija Iesalniece**, začetnica "Primijenjene Improvizacije" u Latviji. Kao gostujuća predavačica na visokim učilištima održava kolegije iz komunikacije i improvizacije te je članica međunarodne mreže "Applied Improvisation Network". Aija Iesalniece autorica je dviju knjiga u kojima istražuje teorijsku i praktičnu primjenu primijenjene improvizacije u obrazovnom i profesionalnom kontekstu.

Knjižnice kao živi i prilagodljivi prostori

Primijenjena improvizacija jača ulogu knjižnice kao živog i prilagodljivog prostora koji odgovara na potrebe zajednice. Uključivanjem korisnika u procese zajedničkog stvaranja, knjižnice potiču osjećaj pripadnosti, odgovornosti i dugoročne predanosti održivim praksama, dodatno potvrđujući svoju ulogu središta zajednice dostupnih i otvorenih svima.

Ciljevi uključivanja primijenjene improvizacije u knjižnične aktivnosti

1. Unaprjeđenje komunikacijskih vještina

Jačanje verbalne, neverbalne i međuljudske komunikacije među knjižničnim djelatnicima, kao i između djelatnika i korisnika, s naglaskom na aktivno slušanje, jasnoću izražavanja i empatiju.

2. Razvoj prilagodljivog i fleksibilnog mišljenja

Poticanje sposobnosti konstruktivnog odgovaranja na neizvjesnost, neočekivane situacije i promjenjive potrebe korisnika u knjižničnom okruženju.

3. Poticanje angažmana i sudjelovanja korisnika

Poticanje aktivnog sudjelovanja, kreativnosti i suradnje među različitim skupinama korisnika kroz interaktivne i iskustvene knjižnične programe.

4. Jačanje timske suradnje

Podupiranje izgradnje povjerenja, suradnje i zajedničke odgovornosti unutar knjižničnih timova kroz procese iskustvenog učenja.

5. Podrška cjeloživotnom učenju i kreativnosti

Pozicioniranje knjižnice kao prostora kontinuiranog učenja, kreativnosti i osobnog razvoja za korisnike svih dobi.

PREDNOSTI PRIMIJENJENE IMPROVIZACIJE U KNJIŽNIČNOM KONTEKSTU

Primjena primijenjene improvizacije u knjižničnim aktivnostima donosi koristi na individualnoj, institucionalnoj i razini zajednice:

• Unaprjeđenje korisničkog iskustva

Knjižnične usluge postaju prilagodljivije, otvorenije različitim skupinama korisnika i usmjerenije na njihove potrebe, čime se povećavaju zadovoljstvo korisnika i dostupnost usluga.

• Psihološka sigurnost i osjećaj prihvaćenosti

Aktivnosti utemeljene na improvizaciji stvaraju

poticajno okruženje koje ohrabruje eksperimentiranje, smanjuje strah od pogreške i promiče uključivo sudjelovanje.

• **Razvoj profesionalnih vještina**

Knjižnični stručnjaci razvijaju prenosive vještine, uključujući rješavanje problema, kreativnost, emocionalnu samoregulaciju i suradničko donošenje odluka.

• **Veća otpornost i dobrobit**

Sudjelovanje u improvizacijskim praksama pridonosi lakšem nošenju sa stresom, prisutnosti u trenutku i jačanju otpornosti u profesionalnom i zajedničkom kontekstu.

• **Inovacije u knjižničnim programima**

“Primijenjena improvizacija” omogućuje osmišljavanje inovativnih obrazovnih i kulturnih inicijativa, uključujući interaktivne radionice, programe informacijske pismenosti i aktivnosti usmjerene na uključivanje zajednice.

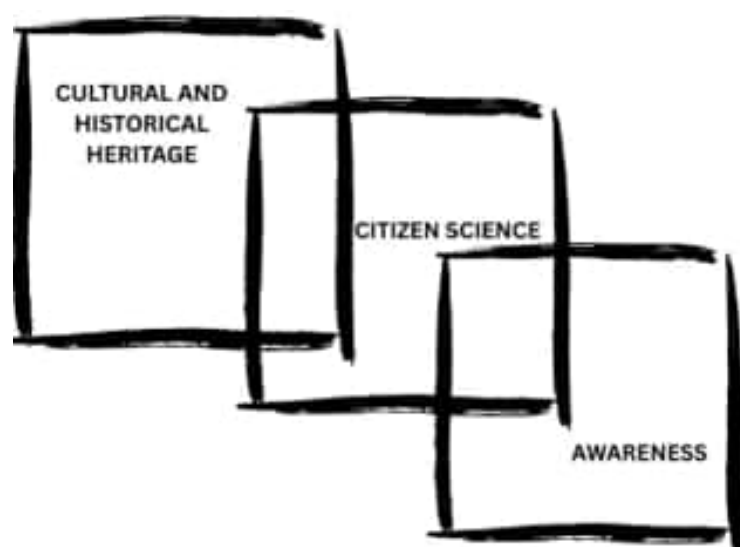
Zaključak

Provodeći se u partnerstvu s Aijom Iesalniece i pod njezinim vodstvom, primijenjena improvizacija podupire iskustveno učenje, dijalog i zajedničko oblikovanje knjižničnih aktivnosti. Ova metodologija omogućuje članovima zajednice aktivno sudjelovanje u održivim praksama, razvoj prilagodljivih i suradničkih vještina te smislen doprinos knjižnici kao zajedničkom prostoru lokalne zajednice.

Integracijom koncepta zelene knjižnice i primijenjene improvizacije, Narodna knjižnica Strenči dodatno osnažuje svoju ulogu pokretača održivog razvoja zajednice, društvene povezanosti i cjeloživotnog učenja.

Improviziraj zeleno = Upoznaj > **UČI** > Stvaraj

Promicanje svijesti o okolišu kroz kulturnu baštinu i građansku znanost

Promicanje svijesti o okolišu kroz kulturnu baštinu i građansku znanost

Iskustvo Gradske knjižnice Strenči pokazuje kako narodne knjižnice mogu uspješno uključiti okolišnu održivost, kulturnu baštinu i sudjelovanje građana u svoje temeljne aktivnosti. Ovaj se model može prilagoditi i primijeniti u drugim knjižnicama, u skladu s njihovim lokalnim kontekstom, tradicijama i potrebama zajednice.

Strateški okvir

Jedan od ključnih strateških prioriteta Gradske knjižnice Strenči jest promicanje okolišno odgovornih životnih navika i jačanje svijesti o okolišu unutar lokalne zajednice. Pristup se temelji na kulturnoj i povijesnoj baštini Latvije, u kojoj su **tradicionalni načini života** odavno ukorijenjeni u poštovanju prirodnih procesa te održivom odnosu između čovjeka i prirode.

Ta kulturna osnova pruža snažan vrijednosni okvir za knjižnične aktivnosti, osnažujući održivost, međugeneracijsku odgovornost i osjećaj pripadnosti. Knjižnice u drugim regijama na sličan se način mogu osloniti na vlastitu kulturnu baštinu kao vrijedan izvor za promicanje održivog razvoja i uključivanje zajednice

Građanska znanost kao knjižnični alat

Građanska znanost djeluje kao učinkovito metodološko sredstvo za povezivanje svijesti o okolišu s lokalnim identitetom. Uključivanjem članova zajednice u istraživanje i stvaranje znanja, knjižnice mogu istodobno jačati građansko sudjelovanje i kulturni kontinuitet.

U Strenčiju su inicijative građanske znanosti razvijene u okviru programa Public Libraries 2030, u suradnji sa središnjom regionalnom knjižnicom — Knjižnicom Valmiera — te drugim narodnim knjižnicama u **regiji Valmiera**.

Jedna od značajnih inicijativa bilo je sudjelovanje u projektu prikupljanja mjesnih imena i toponima, koji je pokrenuo Institut za latvijski jezik Sveučilišta u Latviji. Projekt je odgovorio na nedostatak sustavno dokumentiranih lokalnih naziva mjesta uključivanjem stanovnika u istraživanje i prikupljanje podataka za javno dostupnu bazu podataka.

Primijenjena metodologija

Projekt je objedinio nekoliko prilagodljivih metoda koje mogu poslužiti kao model i drugim knjižnicama:

- istraživanje povijesnih i suvremenih izvora;
- analizu arhivske građe i povijesnih karata;
- razgovore s članovima zajednice;
- dokumentiranje usmene predaje;
- provjeru i sustavno bilježenje mjesnih imena.

Ovakav suradnički i istraživački pristup ojačao je suradnju među knjižnicama te potaknuo aktivno sudjelovanje zajednice u očuvanju lokalnog znanja i kulturnih krajolika.

Tematski fokus: hrast kao kulturni i okolišni simbol

Kao nastavak istraživanja toponima, u tematsko je središte stavljen hrast (*ozols*). U latvijskoj kulturnoj tradiciji hrast ima snažno jezično, sakralno i toponimijsko značenje. On nije samo prirodni orijentir, nego i simbol duboko utkan u jezik, nazive mjesta i duhovni svjetonazor.

U suradnji s Narodnom knjižnicom **Jērcēni, Gradska knjižnica** Strenči istaknula je **hrast Kaņepju** kao važan kulturni i okolišni znamen. Aktivnosti su povezale istraživanje, obrazovne programe i uključivanje zajednice, pokazujući kako jedan prirodni objekt može postati središte interdisciplinarnog učenja.

Kao rezultat toga rada, **hrast Kaņepju** nominiran je 2024. godine za natjecanje **Europsko stablo godine**, koje organizira **Environmental Partnership Association** uz potporu **European Landowners' Association**, i **European Commission**, ostvarivši 9. mjesto. Ovo je priznanje dodatno osnažilo lokalni ponos i povećalo vidljivost zajednice na europskoj razini.

Razvoj kroz međunarodnu suradnju

Aktivnosti istraživanja okoliša dodatno su proširene primjenom **metodologije građanske znanosti**. Uz potporu Erasmus+ projekta **LibChange**, prikupljeni su i sustavno obrađeni raznoliki informacijski izvori, što je rezultiralo izradom informativnog prikaza o biljnim vrstama karakterističnima za lokalno područje.

Taj je rezultat stanovnicima i posjetiteljima omogućio pristup znanju na razumljiv i pristupačan način, povezujući obrazovanje o okolišu s kulturnim tumačenjem lokalne baštine.

Elementi primjenjivi u drugim knjižnicama

Primjer Strenčija nudi prilagodljiv model koji i druge knjižnice mogu primijeniti:

- 1. utemeljiti inicijative održivosti u lokalnoj kulturnoj baštini;**
- 2. koristiti građansku znanost za uključivanje članova zajednice u istraživanje i dokumentiranje;**
- 3. surađivati s regionalnim knjižnicama, sveučilištima i međunarodnim programima;**
- 4. odabrati lokalno značajan simbol — primjerice stablo, rijeku ili obilježje krajolika — kao tematsko središte;**
- 5. pretočiti rezultate istraživanja u vidljive i obrazovne sadržaje, poput izložbi, baza podataka i informativnih prikaza.**

Zaključak

Gradska knjižnica Strenči pokazuje kako narodne knjižnice mogu djelovati kao aktivni pokretači jačanja svijesti o okolišu, očuvanja kulturne baštine i sudjelovanja građana. Povezivanjem tradicionalnog znanja sa suvremenim istraživačkim metodama, knjižnice mogu značajno pridonijeti

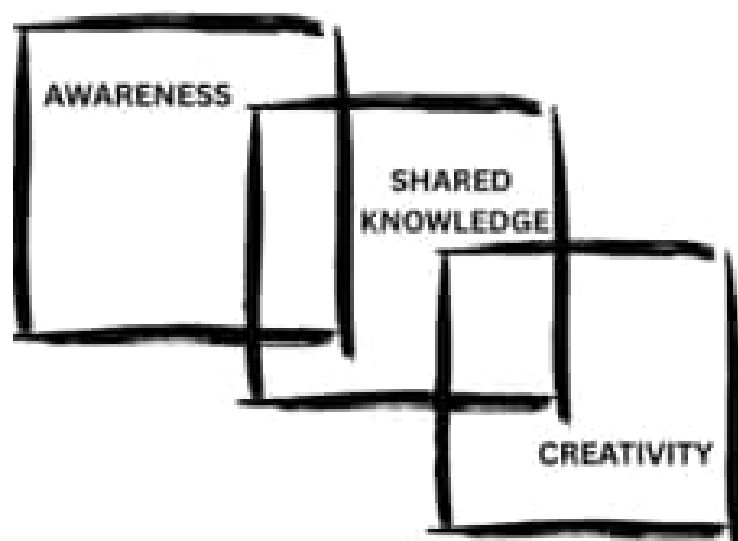
održivom razvoju zajednice na lokalnoj i regionalnoj razini.

Ovaj primjer prikazuje primjenjiv i prilagodljiv model dobre prakse koji može nadahnuti i druge narodne knjižnice u osmišljavanju inicijativa usmjerenih na održivost, usklađenih s njihovim vlastitim kulturnim i okolišnim kontekstom.

Improviziraj zeleno = Upoznaj > Uči > **STVARAJ**

Svijest o okolišu, kreativnost i iskustveno učenje

Briga za prirodu započinje razumijevanjem. Povezivanjem svijesti o okolišu, kreativnosti i zajedničkog znanja u Narodnoj knjižnici Strenči, kao središtu zajednice, stvoren je prostor koji podupire dobrobit, potiče održivost i njeguje dugotrajne, smislene odnose između ljudi i prirodnoga svijeta. Priroda i kreativnost pritom postaju alati za učenje, povezivanje i dugoročnu otpornost. Inicijativa „LibChange — Improviziraj Zeleno” pokazuje kako knjižnice mogu aktivno pridonositi održivom promišljanju, kreativnosti i osnaživanju zajednice kroz promišljeno oblikovane metodologije usmjerene na ljude. Uokviren konceptom Improviziraj Zeleno = UPOZNAJ — UČI — STVARAJ, projekt ističe promjenjivu i sve važniju ulogu knjižnice kao dinamičnog središta zajednice, a ne tek pasivnog spremišta znanja.

Ciljana skupina: odrasli korisnici, odnosno osobe starije od 18 godina, mladi odrasli, osobe starije životne dobi, obitelji s međugeneracijskim sudjelovanjem, lokalni umjetnici i zaljubljenici u kreativno stvaralaštvo te članovi zajednice zainteresirani za održivost i jačanje svijesti o okolišu.

Fokus: jačanje svijesti o okolišu kroz kreativnu praksu, održivost i lokalnu bioraznolikost, izgradnja zajednice primjenom primijenjene improvizacije, osobno osnaživanje kroz umjetničko izražavanje te jačanje uloge knjižnica kao aktivnih središta zajednice.

Trajanje: cjeloviti program traje od četiri do osam tjedana, dok pojedina radionica traje 2,5 sata.

Oblik učenja: neformalno obrazovanje odraslih, iskustveno i praktično učenje, aktivnosti na otvorenom i u zatvorenom prostoru, moderirani grupni rad, kreativne radionice te refleksivni razgovorni krugovi.

Obrazloženje i kontekst modula

Suvremene zajednice suočavaju se sa sve izraženijim okolišnim izazovima i društvenom fragmentacijom. Knjižnice, kao pouzdane javne ustanove, imaju potencijal istodobno pridonositi jačanju ekološke svijesti i društvene povezanosti.

Ovaj modul odgovara na potrebu za održivim promišljanjem na lokalnoj razini te na važnost ponovnog povezivanja ljudi s prirodom, na sve

veću potrebu za participativnim i iskustvenim učenjem odraslih te na transformaciju knjižnica u prostore učenja usmjerene na zajednicu.

Povezivanjem primijenjene improvizacije, obrazovanja za održivost i umjetničke prakse, program stvara cjelovito okruženje za učenje, utemeljeno na kulturnom identitetu i odgovornosti prema okolišu.

Ishodi učenja

Po završetku programa sudionici će: razviti veću svijest o lokalnim biljkama i bioraznolikosti; razumjeti održivost kao svakodnevnu praksu duboko povezanu s kulturom; osnažiti kreativno samopouzdanje i umjetničke vještine; unaprijediti suradnju, komunikaciju i aktivno slušanje; doživjeti knjižnice kao participativne prostore učenja i razvoja zajednice; promišljati o vlastitom odnosu prema prirodi i odgovornosti prema okolišu.

Metode i pristupi radu

Program uključuje tehnike primijenjene improvizacije za jačanje grupne povezanosti, vođeno promatranje lokalne flore, praktično umjetničko istraživanje, postupne demonstracije, refleksivne grupne razgovore, razmjenu iskustava među sudionicima i suradničko učenje, učenje kroz rad te vođenje procesa usmjereno na iskustvo, a ne isključivo na konačni proizvod.

Metodologija daje prednost ravnopravnom sudjelovanju, psihološkoj sigurnosti, kreativnoj slobodi, osjetljivosti prema okolišu i povezanosti s kulturom.

Ciljane skupine za uključivanje

Posebna se pozornost posvećuje dostupnosti i stvaranju uvjeta za ravnopravno sudjelovanje svih, neovisno o prethodnom umjetničkom

iskustvu. Program je namijenjen odraslima koji traže prostor za kreativno izražavanje, ekološki osviještenim građanima, članovima ruralnih zajednica, osobama starije životne dobi zainteresiranim za tradicijske obrte, odgojno-obrazovnim i kulturnim djelatnicima, osobama izloženima riziku od društvene izolacije, amaterskim umjetnicima i početnicima.

Uloga knjižničara

Knjižničar podupire procese učenja, osigurava pristup materijalima i izvorima znanja te jača povezanost između kreativnosti, održivosti i uključivanja zajednice.

U okviru modela Improviziraj Zeleno, knjižničar djeluje kao moderator, a ne kao predavač; kao osoba koja povezuje članove zajednice, kulturni posrednik, zagovaratelj održivosti, organizator sigurnih prostora otvorenih svima te poticatelj dijaloga i promišljanja.

VRSTE AKTIVNOSTI OBRAZOVANJE ODRASLIH U KNJIŽNICAMA

Ovaj program objedinjuje različite oblike obrazovanja odraslih, kao što su kreativne radionice — slikanje, grafičke tehnike i batik — iskustveno učenje o održivosti, neformalna predavanja i tematske rasprave, razgovori u zajednici, radionice učenja utemeljene na improvizaciji, izložbe i javna predstavljanja umjetničkih radova te međugeneracijske aktivnosti učenja.

Kroz koncept UPOZNAJ — UČI — STVARAJ, Narodna knjižnica Strenči pokazuje kako obrazovanje odraslih u knjižnicama može nadići samo prenošenje informacija i usmjeriti se prema preobrazbi, osnaživanju i dugoročnoj otpornosti

zajednice.

Ovo poglavlje služi kao detaljan vodič za knjižničare i voditelje koji žele primijeniti radionice „Improviziraj zeleno“ u vlastitoj sredini.

1. Faza planiranja — 2 do 4 tjedna prije radionice

- ✓ odrediti ciljanu skupinu i veličinu grupe — preporučuje se od 8 do 15 sudionika;
- ✓ potvrditi mjesto održavanja, u zatvorenom ili na otvorenom prostoru;
- ✓ pripremiti proračun i nabaviti potrebne materijale;
- ✓ provesti kratko promatranje lokacije i prepoznati lokalne biljke i cvijeće;
- ✓ pripremiti kratak uvod o održivosti i lokalnoj bioraznolikosti;
- ✓ isplanirati vremenski raspored, uključujući stanke;
- ✓ pripremiti pitanja za refleksiju sudionika;
- ✓ osigurati sigurnosne mjere, osobito za radionicu batika zbog uporabe izvora topline.

2. Priprema prostora — dan prije radionice

- ✓ rasporediti stolove ili štafelaje u krug ili polukrug kako bi se potaknuo razgovor;
- ✓ pripremiti radne stanice s materijalima;
- ✓ zaštititi radne površine, stolove i podove;
- ✓ provjeriti ispravnost opreme, primjerice preše, grijača za vosak i druge opreme;
- ✓ pripremiti oznake s imenima sudionika;
- ✓ po želji izložiti ogledne radove, pritom pazeći da se ne ograniči kreativnost sudionika.

3. Predložak strukture radionice

FAZA	AKTIVNOST	TRAJANJE
Dobrodošlica i uvodna aktivnost (UPOZNAJ)	Improvizacijska igra ili uvodno zagrijavanje nadahnuto prirodom.	10 min
Kontekst i učenje (UČI)	Kratki uvod o održivosti i lokalnoj flori	10 min
Demonstracija	Upoznavanje s odabranom tehnikom i osnovnim postupcima rada	10 min
Kreativna prakse (STVARAJ)	Individualno stvaranje uz stručno usmjeravanje i podršku	90-180 min
Osvrt i vrednovanje	Zajedničko dijeljenje dojmova, promišljanja i naučenog	10 min

Radionica slikanja akrilom na otvorenom

Sudionici započinju vođenim promatranjem odabranih lokalnih biljaka i cvijeća, usmjeravajući pozornost na oblik, boju, svjetlost i teksturu. Kratke vježbe skiciranja pomažu im da opažanja pretoče u likovnu kompoziciju. Nakon toga sudionici izrađuju završnu sliku, radeći neposredno prema motivima iz prirode.

Priprema:

- ✓ odabrati siguran prostor na otvorenom;
- ✓ odrediti 3 do 5 vrsta lokalnih biljaka za promatranje;
- ✓ pripremiti rezervni prostor u zatvorenom, u slučaju lošeg vremena;
- ✓ pripremiti potrebne materijale:
 - akrilne boje;
 - platno ili papir za akril;
 - kistove različitih veličina;
 - posude za vodu i palete;
 - olovke i papir za skiciranje;
 - štafelaje ili crtaće podloge.

Korak 1 — Vježba promatranja, 15–20 minuta

Voditelj usmjerava sudionike da:

- promatraju oblike i siluete;
- uoče svjetlost i sjenu;
- prepoznaju tri dominantne boje;
- dodirnu biljku, ako je dopušteno, kako bi istražili njezinu teksturu.

Pitanje za promišljanje:

Što ovu biljku čini posebnom?

Korak 2 — Brzo skiciranje, 15 minuta

Sudionike se potiče na:

- slobodne linije;
- stvaranje bez usmjerenosti na savršenstvo;
- istraživanje različitih kompozicijskih rješenja.

Korak 3 — Faza slikanja, 90 minuta

Voditelj podsjeća sudionike da:

- koriste slojeve boje;
- istražuju različite poteze kistom;
- interpretiraju motiv, a ne da ga doslovno kopiraju.

Korak 4 — Grupna refleksija, 10 minuta

Predložena pitanja:

- Što ste otkrili o odabranoj biljci?
- Je li se vaša percepcija promijenila tijekom slikanja?

Radionica monotipije

Sudionici upoznaju tehniku monotipije nanošenjem tiskarske boje ili akrilne boje na glatku ploču te prenošenjem slike na papir pritiskom. Prirodni elementi, poput lišća, stabljika i oblika cvjetova, služe kao nadahnuće za teksture i kompozicije.

Upute za voditelja

Priprema:

- pripremiti čiste tiskarske ploče od pleksiglasa, metala ili plastike;
- pripremiti tiskarsku boju ili akrilnu boju te provjeriti njezinu gustoću;

- prikupiti prirodne materijale, poput lišća, trava i cvjetova;
 - ✓ valjke za nanošenje boje;
 - ✓ papir za otiskivanje;
- prešu ili alate za ručni pritisak, poput žlica ili posebnih ručnih pritiskivača.

Provedba korak po korak

Korak 1 — Demonstracija, 20 minuta

Prikazati:

- kako ravnomjerno nanijeti boju valjkom;
- kako rasporediti prirodne elemente;
- kako primijeniti pritisak.

Važno je objasniti da je svaki otisak jedinstven te da je nepredvidivost dio procesa.

Korak 2 — Prvi eksperimentalni otisak, 30 minuta

Sudionike treba potaknuti na istraživanje i eksperimentiranje, bez unaprijed zadanih očekivanja.

Korak 3 — Drugi promišljeni otisak, 45 minuta

Sudionici usavršavaju kompoziciju:

- promišljaju odnos pozitivnog i negativnog prostora;
- slažu i kombiniraju teksture u slojevima.

Korak 4 — Refleksija, 10 minuta

Pitanja za razgovor:

- Što vas je iznenadilo?
- Kako je slučajnost utjecala na vaš rad?

Radionica batika na svili

Sudionici osmišljavaju motive nadahnute prirodom i prenose ih na svilu. Primjenom tehnike rezerviranja voskom nanose slojeve boje, pri čemu se uzorci postupno otkrivaju. Proces završava uklanjanjem voska, čime se otkriva konačni izgled rada.

Materijali

- svilena tkanina;
- batik-vosak;
- alat za batik ili kistovi za nanošenje voska;
- boje za tkaninu ili boje za svilu;
- okviri ili rastezači za svilu;
- izvor topline za topljenje voska;
- zaštitna sredstva, poput rukavica i zaštitnih prekrivača za stolove.

Upute za voditelja

Sigurnost na prvome mjestu

- ✓ osigurati stabilan uređaj za zagrijavanje voska;
- ✓ osigurati rukavice za sudionike;
- ✓ objasniti sigurno rukovanje vrućim voskom.

Provedba korak po korak

Korak 1 — Faza osmišljavanja motiva, 30 minuta

Sudionici:

- skiciraju motiv nadahnut prirodom;
- promišljaju njegovu simboliku;
- planiraju nanošenje boja u slojevima.

Korak 2 — Nanošenje voska, 45 do 60 minuta

Sudionike treba podsjetiti na:

- spore i mirne pokrete;
- kontrolu protoka voska;
- strpljiv i pažljiv rad.

Korak 3 — Bojenje, 30 do 45 minuta

Potrebno je objasniti logiku nanošenje boja u slojevima:
najprije svjetlije boje → potom tamnije boje.

Korak 4 — Uklanjanje voska i otkrivanje rada

Vodi voditelj radionice

Voditelj pokazuje siguran postupak uklanjanja voska i postupno otkriva konačni izgled rada.

Korak 5 — Refleksija, 10 minuta

Pitanja za razgovor:

- Koje su se emocije pojavile tijekom sporog i pažljivog procesa rada?
- Što predstavlja vaš motiv?

TREĆA MOBILNOST U OKVIRU
PROJEKTA "**LIBCHANGE**"
U SLOVENIJI:

"ZELENE STAZE ZNANJA – LOKALNA KULTURNA
BAŠTINA, OKOLIŠ I ZAJENDICA KAO UČIONICA NA
OTVORENOM" I ZELENE TEME

KNJIŽNICA FRANCA KSAVERA MEŠKA ORMOŽ

Knjižnica Franca Ksavera Meška Ormož nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Slovenije, u statističkoj regiji Podravje, području koje obuhvaća brojna mala i srednje velika naselja te pretežito ruralni prostor. Djeluje kao središnja narodna knjižnica koja pruža knjižnične usluge za općine Ormož, Središče ob Dravi i Sveti Tomaž.

Knjižnica ima četiri ogranka: Mjesnu knjižnicu Središče ob Dravi, Mjesnu knjižnicu Sveti Tomaž, Mjesnu knjižnicu Ivanjkovci i Mjesnu knjižnicu Miklavž pri Ormožu, čime se osigurava dostupnost građe i usluga i stanovnicima manjih zajednica. Namijenjena je svim stanovnicima navedenih općina i širega područja te predstavlja važno informacijsko, kulturno, društveno i obrazovno središte lokalne zajednice.

Knjižnica prikuplja, obrađuje i čuva knjižničnu građu te svojim članovima omogućuje usluge posudbe. Sudjeluje u cjeloživotnom učenju, organizira posebne programe za djecu, mlade i odrasle usmjerene na poticanje kulture čitanja te priređuje kulturna događanja povezana sa svojim djelovanjem. Također omogućuje pristup mrežnim informacijskim izvorima, pomaže korisnicima pri pronalaženju građe te nudi osnovnu edukaciju o korištenju informacijskih tehnologija i knjižničnih usluga. Svojim aktivnostima knjižnica nastoji odgovoriti na potrebe i interese svih dobnih i interesnih skupina te surađuje sa školama, dječjim vrtićima i drugim kulturnim i obrazovnim ustanovama u lokalnom području. Važan dio rada knjižnice obuhvaća posebne

oblike obrazovanja i učenja odraslih. Na regionalnoj i nacionalnoj razini prepoznata je po bogatoj programskoj ponudi koja promiče kulturu čitanja, kritičko mišljenje, kreativnost, zdrav način života i cjeloživotno učenje. Te aktivnosti uključuju:

- čitateljske značke i čitateljske klubove za odrasle, kao i druge inicijative koje potiču redovito čitanje te razgovor o knjigama, idejama i aktualnim temama;
- književne večeri, stručna predavanja i događanja posvećena zavičajnoj baštini, kroz koja odrasli mogu istraživati teme iz područja književnosti, kulture i povijesti, ali i društvena pitanja;
- radionice i druge aktivnosti usmjerene na razvoj vještina, poticanje kreativnosti, međugeneracijsku suradnju i osobni rast;
- studijske krugove koji razvijaju maštu i kreativnost, demokratsku razmjenu znanja, vještina i iskustava te osobni i intelektualni razvoj;
- dodatna događanja, poput natjecanja, izložbi, putopisnih predavanja i programa koji pridonose kulturnom životu i povezivanju unutar lokalne zajednice.

Značajan aspekt suvremenog razvoja Knjižnice Franca Ksavera Meška Ormož jest njezina preobrazba u „zelenu i održivu knjižnicu”. Koncept „zelene knjižnice” provodi se na nekoliko razina: prostornoj, programskoj i obrazovnoj.

Knjižnica aktivno sudjeluje u lokalnim, nacionalnim i međunarodnim inicijativama povezanim s održivim razvojem te slijedi smjernice Međunarodnog saveza **knjižničarskih društava i ustanova — IFLA**, koji knjižnice prepoznaje kao važne dionike u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja (**Sustainable Development Goals – SDGs**).

Svojom „zelenom zgradom“, „zelenim okolišem“ i „zelenim programima“, Knjižnica Franca Ksavera Meška Ormož postala je jedna od prve dvije zelene knjižnice u Sloveniji. Godine 2021. IFLA ju je uvrstila **među četiri najbolje zelene knjižnice na svijetu**, prepoznavši njezinu predanost ciljevima održivog razvoja i Agendi 2030, kao i njezina nastojanja u području neformalnog obrazovanja i osvješćivanja svih generacija o zelenoj pismenosti, s naglaskom na razumijevanje okolišnih, klimatskih i ekoloških izazova.

Knjižnica provodi aktivnosti poticanja čitanja, razvija kulturu čitanja te omogućuje neformalno

obrazovanje odraslih kroz studijske krugove, čitateljske klubove, književne razgovore, predavanja, radionice i druge oblike cjeloživotnog učenja. Odrasli polaznici pritom stječu znanja i vještine potrebne za promicanje održivog razvoja i aktivnog sudjelovanja u društvu.

Posjetiteljima knjižnice omogućen je pristup zelenim površinama knjižnice, a pozvani su i sudjelovati u njihovu održavanju tijekom organiziranih događanja. Tako, kroz neposredno iskustvo, upoznaju načela održivog razvoja i okolišno odgovornog načina života.

Svojom raznolikom ponudom Knjižnica Franca Ksavera Meška Ormož ispunjava tradicionalne knjižnične zadaće, ali i odgovara na suvremene obrazovne potrebe odraslih. Ona je važna ustanova u promicanju cjeloživotnog učenja, obrazovanja odraslih, povezivanja zajednice i društvene uključenosti na lokalnoj razini. Sve snažnije učvršćuje svoju ulogu proaktivne knjižnice — središta i mjesta susreta zajednice.

"Zelene staze znanje — lokalna kulturna baština, okoliš i zajednica kao učionica na otvorenom" Treća mobilnost u okviru projekta "LIBCHANGE"

Mobilnost u Ormožu održana je od 14. do 18. rujna 2025. pod nazivom „Zelene staze znanja“, s ciljem povezivanja četiriju knjižnica u području zelenog pokreta te omogućavanja razmjene znanja, iskustava i kurikuluma povezanih s obrazovanjem odraslih, osobito u temama održivosti, zaštite okoliša i zelenih praksi. Tijekom mobilnosti u Ormožu gradili smo duh suradnje i započeli sadržajnu partnersku suradnju;

jačali svijest o važnosti lokalne kulturne i prirodne baštine u održivom obrazovanju odraslih; razmjenjivali primjere dobre prakse i osnaživali ulogu knjižnica u promicanju održivosti kroz obrazovanje odraslih. Također smo se povezivali s prirodom kao izvorom učenja i nadahnuća te sudjelovali u evaluaciji, refleksiji i trenutcima opuštanja.

Projekt čitateljske značke za odrasle

Čitateljska značka projekt je poticanja čitanja koji se u Sloveniji provodi od 1960. godine. U početku je bio namijenjen isključivo poticanju čitanja među učenicima osnovnih škola, dok je danas usmjeren na sve generacije i različite skupine korisnika — od djece predškolske dobi do odraslih. Mjesta na kojima se projekt provodi jednako su raznolika: od dječjih vrtića, škola i narodnih knjižnica do domova za starije osobe i centara za radnu terapiju. Godine 2011. pokret Čitateljske značke primio je najviše nacionalno priznanje, Zlatni red za zasluge, te je uvršten u slovensku nematerijalnu kulturnu baštinu.

Knjižnica već dugi niz godina organizira Čitateljsku značku za odrasle, a posljednjih se godina osobito usmjerila na odabir literature s temama zelenog razvoja, okoliša, zaštite prirode i održivosti. Sudionici dobivaju popis preporučene literature i čitateljsku mapu u koju bilježe pročitane knjige, vrednuju ih te zapisuju svoje dojmove, komentare, spoznaje ili zanimljive citate. Kako bi stekli Čitateljsku značku, sudionici trebaju pročitati najmanje pet knjiga s ponuđenog popisa. Projekt uključuje i završno događanje, najčešće susret s jednim od autora.

Projekt Čitateljske značke za odrasle pokazuje kako se tradicionalna inicijativa za poticanje čitanja može preoblikovati u suvremeni program obrazovanja odraslih. Povezujući književnost, promišljanje, teme održivosti i dugoročno sudjelovanje, knjižnice potvrđuju svoju ulogu ključnih pružatelja cjeloživotnog, neformalnog učenja te ustanova koje smisleno odgovaraju na društvene izazove.

Ciljana skupina: narodni knjižničari, knjižničari

zaduženi za usluge za odrasle, koordinatori programa poticanja čitanja.

Fokus: obrazovanje odraslih, čitateljska pismenost, neformalno i cjeloživotno učenje, obrazovanje za održivost.

Trajanje: dugoročni program, odnosno jedna čitateljska sezona.

Oblik učenja: analiza studije slučaja, radionica planiranja programa i evaluacijske vježbe.

Obrazloženje i kontekst modula

Projekti poticanja čitanja mogu djelovati kao snažni alati obrazovanja odraslih kada nadilaze samu motivaciju za čitanje te se promišljeno povezuju s ishodima učenja, tematskim usmjerenjem i refleksivnom praksom.

Projekt Čitateljske značke za odrasle, utemeljen na dugogodišnjoj slovenskoj tradiciji Čitateljske značke i prepoznat kao dio nematerijalne kulturne baštine, pokazuje kako se poznat i pouzdan oblik rada može proširiti u strukturirani model cjeloživotnog učenja, povezujući čitateljsku pismenost sa zelenom, održivom i okolišnom pismenošću.

Ishodi učenja

Nakon završetka ovog modula knjižničari će moći osmisliti i voditi dugoročne čitateljske programe za odrasle te uključiti tematske obrazovne sadržaje primijeniti tematske obrazovne sadržaje, primjerice održivost, u postojeće projekte; koristiti čitanje kao oblik neformalnog i cjeloživotnog učenja; poticati refleksivne i kritičke čitateljske prakse; prikupljati i analizirati kvalitativne i kvantitativne

podatke o korisnicima; održavati motivaciju sudionika u dugotrajnim programima te graditi partnerstva koja podupiru aktivnosti poticanja čitanja.

Uloga knjižničara

Knjižničar djeluje kao promicatelj čitanja i edukator, voditelj i koordinator programa, voditelj refleksije i učenja, bira tematske literature, procjenitelj i analitičar podataka te posrednik kulturne baštine.

Ključne kompetencije: poznavanje književnosti i čitateljskih interesa; razumijevanje načela učenja odraslih; tematska stručnost, primjerice u području pismenosti za održivost; organizacijske i koordinacijske vještine; komunikacijske i motivacijske vještine.

Koncept: čitanje kao cjeloživotno učenje

Čitateljska značka za odrasle temelji se na razumijevanju da čitanje beletristike nije samo oblik slobodnog vremena, nego i učenje. Refleksija, vrednovanje i razgovor produbljuju razumijevanje; poznati oblici rada smanjuju prepreke za sudjelovanje; dugoročni angažman jača kompetencije.

Ključni elementi koncepta: preporučeni popis literature; minimalan broj pročitanih knjiga; čitateljska mapa s refleksivnim zadacima; završno zajedničko događanje; priznanje sudionicima kroz potvrde i simbolične nagrade.

Vrste aktivnosti obrazovanja odraslih u okviru projekta

Vođeno čitanje: odabrani popisi kvalitetne beletristike i izabrane publicistike; tematsko usmjerenje, primjerice priroda, održivost i okoliš.

Refleksivno pisanje: bilježenje dojmova, mišljenja i ocjena; prikupljanje citata i spoznaja; poticanje kritičkog mišljenja.

Neformalno učenje: čitanje vlastitim tempom; osobno tumačenje pročitano; učenje uključeno u svakodnevni život.

Književna događanja: susreti s autorima i razgovori; predstavljanje rezultata projekta; zajedničko slavljenje čitanja u lokalnoj zajednici.

Okvir za planiranje projekta

Korak 1: Analiza početnog stanja

Ključna pitanja: Kakve čitateljske navike već imaju odrasli korisnici? Koje ih teme osobito zanimaju? Kako se poticanje čitanja može proširiti u obrazovni program?

Prepoznate mogućnosti: snažna tradicija Čitateljske značke; postojeća skupina redovitih odraslih čitatelja; usklađenost s usmjerenjem knjižnice prema zelenim temama i održivosti.

Korak 2: Definiranje svrhe i ciljeva

Glavna svrha: unaprijediti poticanje čitanja povezivanjem zelene pismenosti i pismenosti za održivost s već poznatim i prihvaćenim oblikom projekta.

Ključni ciljevi: povećati čitateljsku i zelenu pismenost; podići svijest o pitanjima održivosti kroz književnost; promicati beletristiku kao alat učenja; podupirati cjeloživotno učenje odraslih; privući nove sudionike, uz zadržavanje redovitih čitatelja.

Korak 3: Formiranje projektnog tima

Uobičajena struktura tima:

- 3 do 4 koordinatora projekta;
- voditelj Odjela za odrasle kao glavni koordinator;
- povezivanje s međunarodnim ili strateškim projektima.

4. Provedba projekta

Mjesto održavanja

- središnja knjižnica i knjižnični ogranci;
- završno događanje održava se u središnjoj knjižnici.

Trajanje

- jedna čitateljska sezona, od studenoga do rujna;
- završno događanje održava se u jesen.

Odgovornosti uključuju odabir teme, izbor literature i pripremu popisa knjiga, oblikovanje čitateljskih mapa i promotivnih materijala, promidžbu tijekom cijele godine, prikupljanje i analizu podataka te organizaciju završnog događanja.

Metode i obrazovni pristupi

Metode učenja odraslih: učenje prema vlastitom izboru, refleksivno učenje, narativno učenje kroz književnost te neformalno i učenje u svakodnevnim životnim situacijama.

Tehnike poticanja čitanja: osobna preporuka, tematsko pripovijedanje, povezivanje književnosti sa stvarnim životnim pitanjima, priznanja i simbolične nagrade.

Pristup obrazovanju za održivost: neizravno učenje kroz priče, emocionalno i etičko uključivanje te povezivanje okoliša, zdravlja i životnog stila.

Ciljana skupina: Odrasli čitatelji, osobito redoviti korisnici knjižnice, pretežno osobe starije od 55 godina, povremeni čitatelji, odrasli zainteresirani za teme održivosti te novi korisnici privučeni tematskim usmjerenjem programa.

Partnerstva i suradnja

Mogući partneri: autori i književni stvaratelji, nakladničke kuće, primjerice kroz donacije knjiga, te lokalni održivi proizvođači, poput pčelara ili travara.

Uloge partnera: obogaćivanje sadržaja, osiguravanje simboličnih darova te povećanje vidljivosti i vjerodostojnosti projekta.

Evaluacija i procjena učinka

Alati za evaluaciju: čitateljske mape, ocjene korisnika i pisane refleksije, statistička analiza — broj pročitanih knjiga, najčitaniji naslovi, izdvojeni citati — te povratne informacije o zadovoljstvu korisnika.

Pokazatelji: broj sudionika, broj pročitanih knjiga, posudba tematske građe, kvaliteta refleksija i samo procijenjeni ishodi učenja.

Rizici i izazovi

Mogući izazovi uključuju zasićenost temama održivosti, održavanje dugoročne motivacije, usklađivanje obrazovnog sadržaja s čitanjem iz užitka te ograničenu dostupnost pojedinih naslova.

Strategije ublažavanja: fleksibilna pravila čitanja, omogočavanje alternativnih formatov, primjerice e-knjiga, ponuda izbora unutar zadane teme te snažno osobno ohrabrivanje i podrška knjižničara.

Očekivani ishodi

Kroz ovaj projekt knjižnice mogu ostvariti povećanje čitateljske i zelene pismenosti,

jačanje svijesti o pitanjima održivosti, osnaživanje kompetencija za cjeloživotno učenje, veću posudbu kvalitetne beletristike, dublje razumijevanje korisničkih perspektiva te očuvanje i aktivnu primjenu nematerijalne kulturne baštine.

"Zelena poslijepodneva" — Provedba studijskih krugova o održivosti u narodnim knjižnicama: Model za provedbu studijskih krugova usmjerenih na održivost za odrasle u narodnim knjižnicama

„Zelena poslijepodneva četvrtkom” provodi se kao studijski krug usmjeren prema budućnosti. Program se sastoji od ciklusa susreta utemeljenih na metodologiji studijskih krugova, u kojima odrasli polaznici, uz vodstvo stručnog moderatora, istražuju teme poput okolišno prihvatljivog vrtlarenja, ekološke prehrane, prirodnih tehnika gradnje, energetske učinkovitosti, kružnog gospodarstva i srodnih područja. Naglasak je na grupnom učenju, razmjeni iskustava i pronalaženju praktičnih rješenja. Program se kontinuirano provodi od 2016. godine.

Pri oblikovanju programskog okvira uzeli smo u obzir prirodno okruženje u kojem se knjižnica nalazi, kao i aktualne društvene promjene. Prepoznali smo brojna okolišna pitanja na koja je bilo potrebno odgovoriti kroz sadržaje obrazovanja odraslih. Istodobno smo uočili potrebu naših odraslih korisnika za društvenom interakcijom, osobito tijekom ljetnih mjeseci, kada je knjižnica pružala idealno mjesto susreta u gradu u kojem su takvi prostori inače rijetki.

Knjižnica Ormož smještena je u pretežno ruralnom okruženju u kojem prevladavaju poljoprivreda i vinogradarstvo, a važnu ulogu

ima i vrtlarenje. Stoga su prve teme i početak projekta bili ponajprije posvećeni ljekovitom i začinskom bilju te njegovoj uporabi. Tijekom faze planiranja prepoznali smo i priliku da knjižnica istakne svoju stručnu literaturu te dodatno ojača svoju vidljivost kao obrazovna ustanova koja nudi različite oblike neformalnog i cjeloživotnog učenja. Ljetna terasa knjižnice pružila je jedinstvenu i vrlo učinkovitu mogućnost učenja na otvorenom, koju smo promišljeno uključili u ovaj „zeleni projekt”.

U lokalnoj zajednici prepoznali smo brojne potencijalne partnere koji su mogli poduprijeti provedbu projekta. Uključivanjem lokalnih stručnjaka predvidjeli smo vrlo niske financijske troškove jer smo im zauzvrat mogli ponuditi besplatnu promociju njihovih usluga, stvarajući tako obostranu korist. Unutar vlastitog tima također smo pronašli dovoljno stručnosti i snažnih zelenih kompetencija za uspješno vođenje i provedbu projekta.

Temeljni cilj bio je uvesti zelene sadržaje u knjižnični program i razvijati pismenost za održivost među odraslim korisnicima. Nastojali smo povećati vidljivost knjižnice kao obrazovne ustanove, korisnicima osigurati prostor i prilike za društvenu interakciju i cjeloživotno učenje tijekom ljeta, pridonijeti njihovoj dobrobiti i zdravlju, povećati posudbu stručne literature te potaknuti snažniju kulturu suradnje i razvoj novih partnerstava unutar lokalne zajednice.

Ciljana skupina:

Knjižničari, koordinatori obrazovanja odraslih, voditelji programa u zajednici i moderatori studijskih krugova.

Oblik rada:

Kombinirani pristup koji objedinjuje teorijski uvod, predstavljanje studije slučaja, grupni rad, praktično planiranje i refleksiju.

1. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula sudionici će moći:

- razumjeti metodologiju studijskih krugova u kontekstu knjižničkog obrazovanja odraslih;
- osmisлити i provesti programski ciklus „Zelena poslijepodneva“;
- voditi participativne procese učenja utemeljene na zajednici;
- uključiti knjižnične zbirke u aktivnosti obrazovanja za održivost;
- promicati pismenost za održivost u svojoj lokalnoj zajednici;
- pratiti i vrednovati učinak takvih programa.

2. Pozadina i obrazloženje

Narodne knjižnice sve se više prepoznaju kao središta učenja u zajednici i aktivni dionici održivog razvoja. Program „Zelena poslijepodneva“ predstavlja primjer dobre prakse neformalnog obrazovanja odraslih koje se provodi kroz studijske krugove.

Program je usmjeren na:

- pismenost za održivost;
- jačanje svijesti o okolišu;
- zdrave životne navike;
- samodostatnost i bioraznolikost;
- kružno gospodarstvo;
- terapijsku kreativnost;
- održivo vrtlarenje i ekološku poljoprivredu.

Program je besplatan i otvoren široj javnosti te nije namijenjen isključivo registriranim članovima knjižnice.

Njegova dodana vrijednost očituje se u:

- aktivnom sudjelovanju polaznika;
- zajedničkom stvaranju sadržaja;
- jačanju povezanosti zajednice;
- promicanju knjižničnih zbirki;
- osnaživanju za održiv način života.

Uloga knjižnica u obrazovanju za održivost**Ključne teme**

- knjižnice kao središta cjeloživotnog učenja;
- pismenost za održivost i zelene kompetencije;
- uključivanje zajednice i društvena odgovornost;
- knjižnice i ciljevi održivog razvoja.

Ishodi učenja

Sudionici će:

- prepoznati stratešku ulogu knjižnica u obrazovanju za održivost;
- utvrditi mogućnosti za razvoj zelenih programa u vlastitoj ustanovi.

Aktivnost**Grupna rasprava:**

mapiranje postojećih inicijativa povezanih s održivošću u knjižnicama sudionika.

Metodologija studijskih krugova

Teorijski okvir

- načela učenja odraslih, odnosno andragogije;
- iskustveno i vršnjačko učenje;
- participativno obrazovanje utemeljeno na zajednici.

Ključna obilježja studijskih krugova

- mala skupina, najčešće od 8 do 15 sudionika;
- zajednička odgovornost za proces učenja;
- unaprijed određen tematski okvir;
- stručan moderator koji djeluje kao voditelj procesa, a ne kao predavač;
- refleksija i praktična primjena naučenoga.

Primjer iz prakse: „Zelena poslijepodneva četvrtkom“

Teme mogu uključivati:

- održivo vrtlarenje;
- očuvanje sjemena;
- ekološku prehranu i nutricionizam;
- prirodne tehnike gradnje;
- energetska učinkovitost;
- kružno gospodarstvo;
- terapijske kreativne prakse.

Aktivnost

Simulacija: osmišljavanje prvog susreta studijskog kruga.

MODUL

Osmišljavanje zelenog programskog ciklusa

Korak 1: Procjena potreba

- ankete među korisnicima;
- savjetovanje s organizacijama u zajednici;

- neformalni razgovori s korisnicima knjižnice;
- analiza lokalnih izazova povezanih s održivošću.

Korak 2: Planiranje programa

- određivanje broja susreta — preporučuje se od 6 do 10;
- odabir tematskog usmjerenja;
- pozivanje stručnjaka i gostujućih predavača;
- imenovanje educiranog moderatora;
- planiranje rasporeda i logistike.

Struktura tipičnog susreta

1. krug dobrodošlice i razmjene iskustava;
2. tematski uvod ili izlaganje gosta;
3. radionica ili grupni rad;
4. refleksija;
5. predstavljanje povezane knjižnične građe.

Aktivnost

Sudionici izrađuju nacrt programa od šest susreta, prilagođenog vlastitom lokalnom kontekstu.

Uključivanje sudionika i zajedničko oblikovanje programa

Participativni pristup

- sudionici aktivno sudjeluju u oblikovanju programa;
- poticanje članova skupine da sami vode pojedine radionice;
- uključivanje prijedloga sudionika u buduće programe.

Izgradnja zajednice

- suradnja s lokalnim poljoprivrednicima i nevladinim organizacijama;
- korištenje javnih prostora, poput zajedničkih vrtova;

- međugeneracijsko učenje;
- poticanje „zelenog aktivizma“.

Aktivnost

Izraditi strategiju za osiguravanje dugoročnog sudjelovanja i motivacije sudionika.

Promocija i vidljivost

Komunikacijski kanali

- mrežna stranica knjižnice;
- društvene mreže;
- lokalni mediji;
- plakati i letci;
- izravni pozivi.

Promicanje knjižničnih zbirki

- tematski izlošci knjiga;
- pažljivo odabrani popisi literature;
- e-izvori i baze podataka;
- isticanje novih naslova u fondu.

Očekivani institucionalni učinak

- povećana vidljivost knjižnice;
- porast broja članova;
- povećana posudba građe povezane s održivošću.

Aktivnost

Izraditi promidžbeni plan za jedan programski ciklus.

Praćenje, evaluacija i učinak

Pokazatelji uspješnosti

- broj sudionika;
- zadovoljstvo sudionika;
- povećanje statistike posudbe;
- nova članstva;
- partnerstva u zajednici.

Metode evaluacije

- upitnici za povratne informacije;

- grupna refleksija;
- promatranje;
- analiza podataka.

Dugoročni učinak

- unaprijeđene kompetencije za održivost;
- snažnije veze unutar zajednice;
- veći građanski angažman;
- osnaživanje za donošenje održivih životnih izbora.

Aktivnost

Osmisliti evaluacijski alat prilagođen ustanovama sudionika.

Praktični alati — prilozi

- predložak godišnjeg planiranja;
- primjer poziva;
- predložak evaluacijskog upitnika;
- kontrolni popis za moderatore;
- primjer vremenskog rasporeda susreta;
- preporučeni popis literature o temama održivosti.

Procjena i refleksija

Na kraju edukacije sudionici će:

- predstaviti nacrt vlastitog programskog ciklusa;
- prepoznati moguće izazove u provedbi;
- izraditi praktičan akcijski plan;
- promišljati o svojoj ulozi voditelja i poticatelja održivih promjena.

Razvijene kompetencije

- osmišljavanje programa obrazovanja odraslih;
- vještine vođenja i moderiranja;
- strategije uključivanja zajednice;
- promicanje pismenosti za održivost;
- osmišljavanje programa utemeljenih na knjižničnoj građi;
- evaluacija učinka.

"Zelena knjižnica"

Program „Zelena knjižnica“, koji obuhvaća zelenu zgradu, zelene sadržaje, načela zelenog poslovanja te cjelovit doprinos globalnim ciljevima održivog razvoja, Knjižnica Ormož počela je razvijati 2014. godine, kada su započele pripreme za preseljenje središnje knjižnice u prostor nekadašnjeg dječjeg vrtića. Kao jedna od prve dvije zelene knjižnice u Sloveniji, službeno je započela s radom 2015. godine, nakon preseljenja u obnovljenu „zelenu zgradu“. Tada su pokrenuti i prvi „zeleni projekti“, u početku namijenjeni odraslima, a poslije prošireni i na djecu. Tijekom godina te su **se zelene inicijative** razvile u šire projekte i događanja usmjerena na održivost, obuhvaćajući cijeli spektar održivog razvoja.

Knjižnica djeluje u skladu s načelima zelene zgrade i zelene ustanove. U praksi to uključuje energetske učinkovito poslovanje, uvođenje LED rasvjete, odvajanje otpada i promicanje recikliranja, uporabu ekološki prihvatljivih sredstava za čišćenje, organizaciju događanja bez plastike i s minimalnim otpadom, promicanje e-usluga i posudbe e-knjiga, predavanja o energetski učinkovitoj obnovi domova i održivoj gradnji, odgovorno upravljanje resursima te aktivno sudjelovanje u inicijativama održive mobilnosti i njihovo promicanje. Knjižnica među svojim korisnicima potiče hodanje i vožnju biciklom, kao i zdrav način života općenito. Grede s ljekovitim i cvjetnim biljem, vinova loza na ljetnoj terasi knjižnice te knjižnična košnica samo su neki od primjera njezinih inicijativa samodostatnosti. Plodovi tih aktivnosti koriste se kao održivi promotivni darovi ili pokloni za sudionike i projektne partnere. U knjižnici je uspostavljena i knjižnica sjemena.

Unutar lokalne zajednice knjižnica se pozicionirala ne samo kao kulturni, obrazovni i društveni prostor, nego i kao prostor **zelene transformacije**. Svojim radom, vodstvom i načinima upravljanja služi kao primjer dobre prakse te pridonosi podizanju svijesti zaposlenika i korisnika. Potiče ih da postanu društveno i okolišno odgovorniji te da u vlastitom životu i kućanstvima uvode promjene i poduzimaju nove korake prema održivoj transformaciji.

Održivo upravljanje događanjima

Ovaj plan rada donosi pregled održivih praksi za organizaciju i provedbu događanja u knjižnicama. Cilj je smanjiti utjecaj na okoliš, promicati odgovornu uporabu resursa te podizati svijest o održivosti među posjetiteljima, partnerima i širom zajednicom.

Ciljevi

- smanjiti količinu otpada i potrošnju resursa tijekom događanja;
- smanjiti ugljični otisak knjižničnih aktivnosti;
- promicati okolišno odgovorno ponašanje;
- podupirati lokalne i održive dobavljače;
- jačati svijest o održivosti unutar zajednice.

1. Ključna područja djelovanja

1.1. Održiva komunikacija i promocija

Cilj: smanjiti uporabu papira i nepotrebno tiskanje.

Aktivnosti:

- prednost dati digitalnoj promociji putem mrežne stranice, društvenih mreža i e-biltena;
- koristiti digitalne pozivnice i mrežne obrasce za prijavu;
- smanjiti broj tiskanih plakata i letaka;
- tiskati samo kada je nužno, uz uporabu:
 - recikliranog papira,
 - obostranog ispisa,
 - crno-bijelog ispisa kada je to moguće;
- ponovno upotrebljavati banere i oznake neutralnog dizajna, prikladne za višekratnu uporabu.

1.2. Održiva organizacija hrane i gostoprimstva

Cilj: smanjiti utjecaj hrane i pića na okoliš

Aktivnosti:

- prednost dati lokalnim i sezonskim dobavljačima hrane;
- ponuditi biljne ili vegetarijanske opcije kao osnovni izbor;
- izbjegavati jednokratnu plastiku, poput plastičnih čaša, tanjura i pribora za jelo;
- koristiti višekratno ili biorazgradivo posuđe;
- ponuditi vodu iz slavine umjesto vode u bocama;
- što preciznije procijeniti broj sudionika kako bi se smanjilo bacanje hrane;
- višak hrane, kada je moguće, donirati.

1.3. Smanjenje otpada i recikliranje

Cilj: smanjiti nastanak otpada i povećati udio recikliranja.

Aktivnosti:

- na događanjima postaviti jasno označena mjesta za odvojeno prikupljanje otpada;
- izbjegavati jednokratne dekoracije;
- koristiti višekratne materijale i opremu za događanja;
- poticati predavače i sudionike na uporabu digitalnih prezentacija umjesto tiskanih materijala;
- pratiti količinu otpada nastalog tijekom događanja i bilježiti napredak tijekom vremena.

1.4. Održivi materijali i oprema

Cilj: smanjiti potrošnju materijala koji nisu održivi.

Aktivnosti:

- izbjegavati plastične dekoracije i promotivne materijale;
- koristiti trajne i višekratne materijale za oznake i signalizaciju na događanjima;
- posuđivati ili unajmljivati opremu umjesto kupnje novih predmeta;
- birati dobavljače s ekološkim certifikatima;
- odabirati energetski učinkovitu rasvjetu i audiovizualnu opremu.

1.5. Energetska učinkovitost

Cilj: smanjiti potrošnju energije tijekom događanja.

Aktivnosti:

- kada je moguće, događanja planirati tijekom dnevnog svjetla;
- gasiti rasvjetu i opremu kada nisu u uporabi;
- koristiti LED rasvjetu;
- optimalno prilagoditi sustave grijanja i hlađenja tijekom događanja.

1.6. Održiva mobilnost

Cilj: smanjiti emisije povezane s prijevozom.

Aktivnosti:

- poticati sudionike događanja na dolazak pješice, biciklom ili javnim prijevozom;
- osigurati parkiralište za bicikle gdje god je to moguće;
- pozivati lokalne predavače kako bi se smanjile udaljenosti putovanja;
- omogućiti hibridno ili mrežno sudjelovanje.

1.7. Obrazovanje i podizanje svijesti

Cilj: promicati vrijednosti održivosti kroz događanja.

Aktivnosti:

- organizirati događanja usmjerena na teme održivosti;
- tijekom događanja isticati održive prakse;
- informirati sudionike o naporima knjižnice u području održivosti;
- surađivati s lokalnim organizacijama za zaštitu okoliša;
- poticati edukaciju zaposlenika o

održivom upravljanju događanjima.

Odgovornosti zaposlenika

- imenovati koordinatora za održivost događanja;
- uključiti kriterije održivosti u kontrolne popise za planiranje događanja;
- osigurati edukaciju zaposlenika o održivim praksama;
- nakon svakog većeg događanja preispitati provedene mjere održivosti.

Praćenje i evaluacija

- pratiti smanjenje uporabe papira;
- pratiti količinu proizvedenog otpada i udio recikliranja;
- procjenjivati održivost dobavljača;
- prikupljati povratne informacije od sudionika;
- pripremiti godišnje izvješće o održivosti događanja.

Kontinuirano unaprjeđenje

Održivost je trajan proces. Knjižnica će:

- redovito ažurirati ovaj plan rada;
- postavljati mjerljive ciljeve održivosti;
- dijeliti primjere dobre prakse s drugim knjižnicama;
- poticati inovacije i uključivanje zajednice.

ZAVRŠNA MOBILNOST U OKVIRU
PROJEKTA "**LIBCHANGE**"
ODRŽANO ONLINE U SRBIJI:

KULTURA ŽIVLJENJA U KNJIŽNICI

GRADSKA KNJIŽNICA NOVI SAD

"Čitaj. Nauči. Stvaraj."

Gradska knjižnica Novi Sad javna je knjižnica posudbenog tipa, čiji je osnivač Grad Novi Sad. Smještena je u staroj gradskoj jezgri, u samom središtu grada. Njezin rad i poslanje temelje se na tradiciji Srpske novosadske čitaonice, osnovane 1845. godine.

Uz središnju zgradu u Dunavskoj ulici, u kojoj se nalaze Posudbeni odjel za odrasle „Đura Daničić“, Dječji odjel, Informacijsko-referalni centar s čitaonicom, stručne službe, uprava i služba općih poslova, Gradsku knjižnicu Novi Sad čini i mreža od 25 ogranaka u gradu i prigradskim naseljima, kao i Zavičajna zbirka te novoosnovani Digitalni omladinski centar.

Gradska knjižnica Novi Sad matična je knjižnica za Južno bački okrug, što znači da prati knjižničnu djelatnost, razvoj projekata te pruža stručnu pomoć svim narodnim, školskim i specijalnim knjižnicama na tom području.

Temeljna je zadaća Knjižnice prikupljanje, obrada, stručna klasifikacija i davanje na korištenje knjižnične građe. Knjižnica posjeduje više od 520.000 knjiga i časopisa, među kojima je i 312 starih i rijetkih knjiga. Godišnje se u Knjižnicu upiše više od 25.000 korisnika. Brojne programske aktivnosti, poput književnih susreta, tribina, kreativnih radionica, tečajeva i seminara, važan su oblik informiranja i obrazovanja korisnika i zaposlenika te popularizacije knjige i knjižnice. Knjižnica se ujedno bavi bogatom izdavačkom djelatnošću i njeguje razvijenu suradnju s ustanovama i udrugama iz svoje sredine.

Projekti čine važan dio rada Knjižnice jer se njima podižu razina i opseg knjižničnih usluga. Uz inkluzivne projekte i otvaranje knjižnice

prema zajednici, provode se i različiti programi neformalnog obrazovanja: besplatni tečajevi engleskog jezika, programi potpore u razvoju računalnih vještina, razna događanja, kao i velik broj programa u „Dunavskoj knjižnici“ — knjižnici na novosadskoj dunavskoj plaži Štrand, koja djeluje pod motom: „Knjižnica je tamo gdje ste vi.“

Tijekom proteklih desetljeća Knjižnici je dodijeljeno više priznanja i nagrada.

Misija: Gradska knjižnica Novi Sad ustanova je integriteta, predana trajnim vrijednostima, a istodobno otvorena suvremenim trendovima. U suradnji s partnerima u zemlji i inozemstvu nastojimo svim članovima svoje zajednice omogućiti otvoren i jednak pristup obrazovnim sadržajima, informacijama i mogućnostima kreativnog izražavanja. Baštinimo i promičemo kulturnu baštinu i suvremenu književnost te aktivno podupiremo stjecanje znanja, razvoj kulture čitanja i uključivanje lokalne zajednice, stvarajući inovativne, zanimljive i korisne sadržaje.

Vizija: Stvaramo slobodan, ugodan i otvoren društveni prostor s pristupom cjelokupnom ljudskom znanju i informacijama te kroz obrazovanje, kreativnost i zabavu potičemo osobni rast svih naših korisnika.

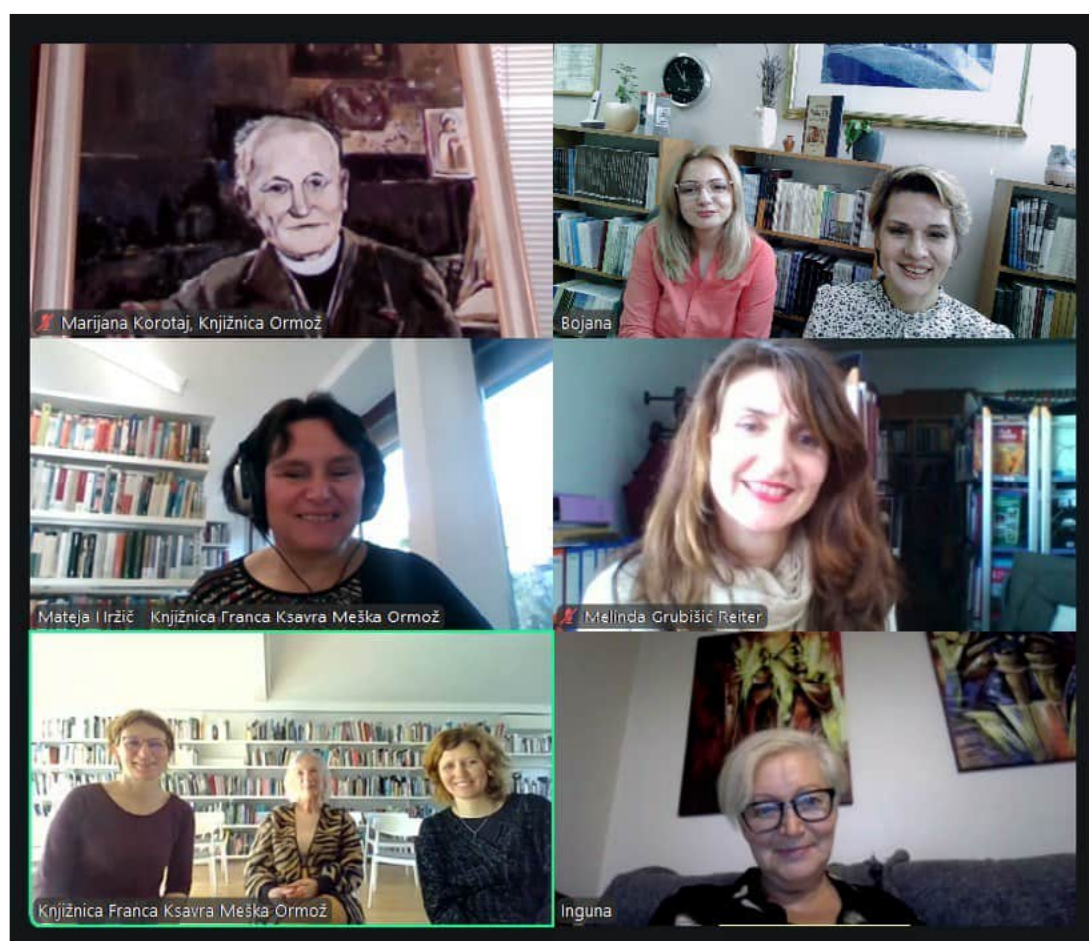
Kultura življenja u knjižnici— Posljednja mobilnost u projektu "LIBCHANGE"

Unaprjeđenje kvalitete života građana kroz borbu protiv klimatskih promjena, poticanje demokratskih vrijednosti i uvođenje koncepta građanstva kroz obrazovanje odraslih predstavljaju prioritete triju praksi Gradske knjižnice Novi Sad predstavljenih u ovom priručniku.

Budući da se knjižnice sve više razvijaju u društvena središta i cjelovite prostore „kulture življenja“, njihove su aktivnosti sve snažnije usmjerene prema zajednici te su prisutne kako u suvremenom pristupu kulturnoj baštini, tako i u praćenju suvremenih društvenih trendova.

Mobilnost u Srbiji, planirana u okviru Erasmus+ projekta „LibChange“, zbog društvenih okolnosti i krize nije mogla biti provedena uživo. Stoga su naše tri prakse predstavljene online, putem platforme Zoom.

Cilj je bio prenijeti stručna znanja, razmijeniti primjere dobre prakse, razvijati kompetencije zaposlenika, unaprijediti kvalitetu obrazovanja odraslih u knjižnicama, širiti pozitivne učinke u lokalnom, regionalnom i nacionalnom okruženju te potaknuti sudionike na pozitivne promjene u području održivog razvoja, zdravih stilova života i dobrobiti.

Narodne knjižnice kao središta građanskog sudjelovanja

Održavajući blizak kontakt sa svojim korisnicima, narodne knjižnice nalaze se u mnogo povoljnijem položaju od bilo koje druge kulturne ustanove jer su, prema načelu „pristup svima“, među najdemokratičnijim ustanovama u zajednici. Uključivanjem članova zajednice i poticanjem na aktivno sudjelovanje u radu knjižnice, poruka može doprijeti i do skupina u nepovoljnijem položaju te do onih koje su često nedovoljno uključene u društveni život.

Tijekom 2022. i 2023. godine u Gradskoj knjižnici Novi Sad proveden je projekt „**Prihvati izazov**“, čije su glavne aktivnosti bila tri okupljanja članova zajednice — tri laboratorija građanskog sudjelovanja — posvećena temama dijaloga o mentalnom zdravlju, ekološke svijesti mladih te empatije i društvene solidarnosti. U njima su sudjelovale različite društvene skupine, iznoseći svoja stajališta i iskustva, čime su omogućile društveni dijalog i pridonijele jačanju demokratskog potencijala pojedinca. Zajednički su sudjelovali u oblikovanju rješenja za goruća pitanja zajednice, pokazujući da knjižnicu prepoznaju kao prostor slobode i mjesto aktivnog doprinosa dobrobiti cijele zajednice.

Obrazloženje i kontekst modula

Narodne knjižnice sve se više razvijaju iz ustanova usmjerenih ponajprije na zbirke u **prostore usmjerene prema korisnicima i zajednici**. U društvima s niskom razinom građanskog sudjelovanja knjižnice mogu djelovati kao **sigurni i pouzdani prostori**

dijaloga, učenja i demokratskog angažmana.

Ovaj se modul temelji na modelu Laboratorija građanskog sudjelovanja, odnosno CPLab modelu, koji su razvile Ivana Jovanović Arsić iz **Udruge „Kulturis“** i Bojana Grujić iz **Gradske knjižnice Novi Sad**. Tijekom jedne godine održana su tri laboratorija s građanima: prvi CPLab, „**Kultura dijaloga o mentalnom zdravlju**“, održan je 15. listopada 2022.; drugi laboratorij, „**Prihvati izazov! Zeleni odgovor**“, održan je 21. veljače 2023.; a treći laboratorij, „**Rad u tijeku — empatija se gradi**“, održan je 18. listopada 2023. godine.

Ovaj model pokazuje kako knjižnice mogu, kroz strukturirane participativne aktivnosti, podupirati obrazovanje odraslih, društveni dijalog i zajedničko rješavanje problema u zajednici.

Zbog svoje prilagodljivosti model ima mogućnost široke primjene. Stoga su Gradska knjižnica Novi Sad i Udruga „Kulturis“ pri **Narodnoj biblioteci Srbije** akreditirale **program stručnog usavršavanja knjižničara** — model rada s lokalnom zajednicom — za 2024. i 2025. godinu. U tom je razdoblju edukaciju završilo 180 knjižničara iz sedam knjižnica (**Kragujevca, Jagodine, Beograda, Novog Sada, Novog Bečeja, Šapca i Sremske Mitrovice**) a seminar su ocijenili prosječnom ocjenom 4,78 od 5.

Ciljna skupina: knjižničari u narodnim, školskim i specijalnim knjižnicama.

Tematski fokus: obrazovanje odraslih, građanski angažman, učenje utemeljeno u zajednici.

Trajanje: tri sata, uz mogućnost prilagodbe duljim formatima ili izvedbi kroz više susreta.

Oblik učenja: kombinirani oblik rada, koji uključuje teorijski uvod, radionice i studije slučaja.

Ishodi učenja

Nakon završetka ovog modula knjižničari će moći razumjeti ulogu knjižnica kao građanskih i obrazovnih središta; osmisлити i provesti aktivnosti obrazovanja odraslih usmjerene na društvena pitanja; razvijati partnerstva s lokalnim dionicima i interesnim skupinama; primjenjivati participativne i dijaloške metode rada; prepoznati i uključiti različite ciljne skupine; voditi siguran, uključiv i produktivan dijalog u zajednici te vrednovati učinak građanskih i obrazovnih knjižničnih programa.

Metode i pristupi radu

Participativne metode: rasprave u manjim skupinama, metoda World Café, oluja ideja i zajedničko oblikovanje, razvoj prototipova, rasprave temeljene na dodijeljenim ulogama.

Obrazovni pristupi: načela obrazovanja odraslih, iskustveno učenje, vršnjačko učenje i učenje utemeljeno na dijalogu.

Tehnike vođenja i poticanja sudjelovanja: stvaranje sigurnog prostora, poticanje ravnopravnog sudjelovanja, vođenje razgovora o osjetljivim temama te pažljivo moderiranje u situacijama mogućih sukoba.

Ciljne skupine koje treba uključiti

Knjižnice bi trebale aktivno pozivati odrasle građane zainteresirane za društvena pitanja, marginalizirane skupine i skupine u nepovoljnom položaju, mlade i mlađe odrasle osobe, knjižničare iz narodnih i školskih knjižnica, učitelje, nastavnike i edukatore,

studente, primjerice psihologije i društvenih znanosti, aktiviste i volontere, stručnjake te lokalne donositelje odluka, bilo kao slušatelje ili kao osobe koje odgovaraju na pitanja i prijedloge zajednice.

Uloga knjižničara

U ovom modelu knjižničar djeluje kao voditelj dijaloga, stručnjak za medijsku i informacijsku pismenost, kulturni posrednik i animator te poveznica između građana, civilnog društva i institucija.

Ključne kompetencije uključuju komunikacijske i moderatorske vještine, osjetljivost za društvena pitanja, neutralnost i etičku osviještenost te sposobnost rada s različitim skupinama.

Vrste aktivnosti obrazovanja odraslih u knjižnicama

Knjižnice mogu organizirati sljedeće oblike aktivnosti:

1. Laboratoriji građanskog sudjelovanja (CPLab)

Strukturirane participativne radionice u kojima građani raspravljaju o aktualnim lokalnim pitanjima, uče od stručnjaka i zajednički oblikuju rješenja, odnosno „prototipove“.

2. Panel-rasprave s dijalogom

Stručna izlaganja povezana s vođenim sudjelovanjem publike.

3. Radionice u zajednici

Praktičan skupni rad usmjeren na pronalaženje konkretnih rješenja.

4. Obrazovne kampanje

Aktivnosti povezane s nacionalnim ili međunarodnim događanjima, primjerice Danom mentalnog zdravlja ili danima posvećenima ekološkoj svijesti.

5. Programi osposobljavanja za knjižničare i građane

Vršnjačko učenje, stručno usavršavanje i obrazovanje zajednice.

Planiranje i organizacija CPLab-a ili sličnog događanja

1. korak: Utvrđivanje potreba zajednice

Metode: ankete među korisnicima knjižnice i građanima, online upitnici, savjetovanja s lokalnim organizacijama te kampanje u medijima i na društvenim mrežama.

Ključno pitanje: Koje društveno relevantne teme zahtijevaju dijalog i učenje u knjižnici?

2. korak: Odabir tema

Primjeri uspješnih tema uključuju mentalno zdravlje i dobrobit, ekološku svijest, empatiju i društvenu koheziju te uključivanje ranjivih skupina.

3. korak: Mapiranje dionika

Mogući partneri su nevladine organizacije i organizacije civilnog društva, obrazovne ustanove, zdravstvene i socijalne službe, ekološke udruge i inicijative, lokalne vlasti, stručnjaci i praktičari te neformalne građanske skupine.

Primjeri dobre prakse iz CPLab-a

Primjer 1: Dijalog o mentalnom zdravlju
Suradnja s javnozdravstvenim ustanovama, stručni doprinos i zajedničko oblikovanje rješenja, uz predstavljanje rezultata lokalnim vlastima.

Primjer 2: Ekološka svijest mladih
Panel s ekološkim udrugama, grupni rad s mladim sudionicima i edukatorima te

usmjerenost na razvijanje navika i konkretno djelovanje.

Primjer 3: Empatija i društvena solidarnost
Pripovijedanje i dijeljenje osobnih iskustava, suradnja među različitim dionicima i generacijama te zajedničko oblikovanje prijedloga.

Ključna razmatranja za knjižničare

Pri organiziranju ovakvih aktivnosti knjižničari trebaju obratiti pozornost na dostupnost, i ravnopravno sudjelovanje svih, etičko postupanje s osjetljivim temama, jasno komuniciranje ciljeva, neutralnost i izgradnju povjerenja, ravnomjernu zastupljenost različitih glasova, daljnje praćenje aktivnosti te vidljivost postignutih rezultata.

Vrednovanje i mjerenje učinka

Alati za vrednovanje: obrasci za povratne informacije sudionika, refleksijski susreti, analiza broja i raznolikosti sudionika, povratne informacije partnera te odjek u medijima i zajednici.

Ključni pokazatelji učinka: povećano građansko sudjelovanje, snažnije mreže u zajednici, veća vidljivost knjižnice, unaprijeđene kompetencije knjižničara te jačanje empatije i međusobnog razumijevanja.

Očekivani ishodi

Provedbom ovog modula knjižnice mogu osnažiti svoju ulogu društvenih i obrazovnih središta, potaknuti veći angažman i osnaživanje građana, povećati razinu demokratskog dijaloga, unaprijediti suradnju između institucija i civilnog društva te ojačati povjerenje u knjižnice kao javne prostore.

"Turist u vlastitom gradu" — Znamenite žene Novog Sada

Zavičajna zbirka Gradske knjižnice Novi Sad baštini lokalnu povijest, s ciljem prikupljanja, očuvanja, davanja na korištenje i promicanja zavičajne građe, popularizacije svojih fondova, same knjižnice i kulturne povijesti grada. U tom nastojanju pronalazi inovativne načine kako djeci i mladima približiti bogatu i zanimljivu povijest Novog Sada te ih potaknuti na istraživanje, učenje i promicanje vlastite baštine.

U sklopu projekta digitalizacije, započetog 2008. godine, voditeljica Zavičajne zbirke Blaženka Marković pokrenula je niz aktivnosti namijenjenih različitim dobnim skupinama — od učenika osnovnih škola, preko srednjoškolaca, do studenata i odraslih sugrađana. Taj višegodišnji projekt, koji zapravo nema konačan završetak, obuhvatio je raznolike obrazovne sadržaje: radionice, izložbe, televizijske emisije i predavanja, kao i šetnje gradom te učenje u neposrednom okruženju.

Obrazloženje modula i obrazovni kontekst

Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama nisu samo čuvarice pamćenja, nego i **aktivni obrazovni alati**. Tumačenjem lokalne povijesti inovativnim i participativnim metodama knjižnice mogu jačati **građanski identitet, kulturnu svijest i cjeloživotno učenje**.

Program „Turist u vlastitom gradu“ pokazuje kako knjižnice mogu povezati **lokalnu povijest, rodnu perspektivu i iskustveno učenje** kroz vođene gradske šetnje, radionice, izložbe i interdisciplinarnu suradnju.

Povijest nije zapisana samo u knjigama — ona živi u ulicama, zgradama, imenima i sjećanjima. Omogućujući građanima da postanu „turisti u vlastitom gradu“, knjižnice stvaraju vrijedne prilike za obrazovanje odraslih, izgradnju identiteta i kulturno osnaživanje, istodobno potvrđujući svoju ulogu čuvarica i promicateljica zajedničke baštine.

Ciljna skupina: knjižničari u narodnim, školskim i visokoškolskim knjižnicama.

Tematski fokus: obrazovanje odraslih, obrazovanje o kulturnoj baštini, rodna ravnopravnost i iskustveno učenje.

Trajanje: jedan dan, uz mogućnost prilagodbe kraćim ili formatima s više susreta.

Oblik učenja: predavanja, vođene šetnje, radionice i partnerstva s kulturnim ustanovama.

Ciljne skupine

Program se može prilagoditi odraslim građanima, studentima, odgojno-obrazovnim djelatnicima i knjižničarima, kulturnim djelatnicima, turističkim vodičima, ženskim skupinama, osobama starije životne dobi, polaznicima programa cjeloživotnog učenja, mladima te međugeneracijskim skupinama.

Ishodi učenja

Nakon završetka ovog modula knjižničari će

moći osmisлити programe obrazovanja odraslih utemeljene na lokalnoj baštini, primjenjivati metode iskustvenog učenja i učenja utemeljenog na mjestu, tumačiti povijest iz rodno osjetljive perspektive, povezivati knjižnične zbirke s urbanim prostorom, razvijati partnerstva s kulturnim i obrazovnim ustanovama, poticati sudionike da postanu aktivni suradnici knjižnice te promicati kulturnu baštinu kroz pripovijedanje i dijalog.

Metode i obrazovni pristupi

Metode obrazovanja odraslih: iskustveno učenje, učenje utemeljeno na mjestu, narativni i biografski pristup, vizualno učenje te učenje temeljeno na istraživanju.

Participativne tehnike: vođenje s pomoću pitanja, promatranje i usporedba prošlosti i sadašnjosti, grupna rasprava, refleksivni dijalog, rodno osjetljiv pristup, isticanje vidljivosti žena u povijesti, kritičko promišljanje društvenih uloga te povezivanje baštine sa suvremenim vrijednostima.

Uloga knjižničara

U ovom modelu knjižničar djeluje kao edukator lokalne povijesti, kulturni vodič i pripovjedač, istraživački mentor, posrednik između zbirke i javnosti te kao osoba koja povezuje članove zajednice.

Ključne kompetencije: poznavanje lokalne povijesti i knjižničnih zbirki, prezentacijske i interpretacijske vještine, sposobnost rada s različitim dobnim skupinama, rodno osjetljiv i uključiv pristup te vještine osmišljavanja iskustvenog učenja.

Ishodi učenja: povijesna svijest, kritičko mišljenje, obrazovanje za rodnu ravnopravnost, kulturni ponos i identitet.

Vrste aktivnosti obrazovanja odraslih

Knjižnice mogu razvijati sljedeće oblike aktivnosti:

- **Tematske edukativne šetnje:** vođeni obilasci pod nazivom „Turist u vlastitom gradu“, s naglaskom na ulice, zgrade i zaboravljena mjesta te uključivanje ženske povijesti i društvenih uloga;
- **Predavanja i ilustrirana izlaganja:** sadržaji utemeljeni na zavičajnim zbirkama, primjerice knjigama, kartama, fotografijama i razglednicama, uz uporabu digitalnih prezentacija i arhivske građe;
- **Radionice i učenje u pokretu:** interaktivne rasprave tijekom šetnji, grupne refleksije i manji istraživački zadaci;
- **Izložbe i medijski sadržaji:** izložbe temeljene na temama lokalne baštine te obrazovni sadržaji na televiziji, mrežnim stranicama i društvenim mrežama;
- **Posjeti među ustanovama:** posjeti muzejima, galerijama i arhivima te suradnja među knjižnicama.

Osmišljavanje i planiranje programa

1. korak: Definiranje obrazovne teme

Moguće teme uključuju znamenite žene grada, rod i urbani prostor, kulturne dobrotvore i zaklade, obrazovanje i razvoj civilnog društva, čitaonice i prve knjižnice.

2. korak: Priprema obrazovnog sadržaja

Izvori mogu biti građa Zavičajne zbirke, arhivski dokumenti i karte, fotografije i razglednice, biografski tekstovi te znanstvene i popularne publikacije.

2. korak: Strukturiranje puta učenja

Uobičajena struktura uključuje uvod u lokalnu povijest i ključne pojmove, predstavljanje povijesnog konteksta, vođenu šetnju i tumačenje prostora, raspravu i refleksiju te posjet partnerskim ustanovama.

Suradnja i umrežavanje

Ključni partneri mogu biti gradski arhivi i povjesničari, muzeji i galerije, kulturne ustanove, škole i sveučilišta, turističke organizacije, ženske udruge te medijski partneri.

Prednosti umrežavanja uključuju razmjenu stručnih znanja, veću vidljivost, snažniji kulturni ekosustav i održive obrazovne programe.

Primjer dobre prakse: znamenite žene Novog Sada

Obrazovna vrijednost: veća vidljivost žena u javnom prostoru, razumijevanje rodni uloga u povijesti te prepoznavanje intelektualnog, umjetničkog i građanskog doprinosa žena.

Ključna pitanja na koja treba obratiti pozornost

Knjižničari trebaju voditi računa o točnosti i osjetljivosti u povijesnom tumačenju, izbjegavanju pojednostavljivanja i mitologizacije, jeziku koji uvažava različitosti i različitim perspektivama, fizičkoj pristupačnosti šetnji, prilagodbi različitim skupinama korisnika te etičnom pripovijedanju.

Vrednovanje i učinak

Alati za vrednovanje: povratne informacije sudionika, broj sudionika i razina njihova angažmana, kvalitativne refleksije, medijska vidljivost te povratne informacije partnera.

Pokazatelji uspjeha: povećan interes za lokalnu povijest, snažnija povezanost građana s gradom, veća vidljivost ženske baštine, učestalije korištenje građe Zavičajne zbirke te razvoj novih suradnji i programa.

Očekivani ishodi

Provedbom ovog modula knjižnice mogu osnažiti svoju obrazovnu ulogu, promicati lokalnu i rodno osjetljivu baštinu, poticati cjeloživotno učenje, graditi kulturne mreže, pretvarati građane u aktivne tumače baštine te pozicionirati knjižnicu kao živu kulturnu učionicu.

"Dunavska knjižnica" — knjižnica na Štrandu

U srcu Novog Sada, na obali **Dunava**, smještena je jedna od najljepših i najpoznatijih gradskih plaža u regiji — **Štrand**. Štrand nije samo omiljeno mjesto za odmor tijekom ljetnih mjeseci, nego i simbol povijesne baštine Novog Sada te razvijenoga kulturnog života grada. Njegova bogata povijest seže u 19. stoljeće, a njegova dugovječnost svjedoči o različitim razdobljima kroz koja je grad prolazio. Štrand je zadržao ulogu javnog prostora otvorenog svima, mjesta na kojem se njeguju duh zajedništva i gradski identitet. Na sedam hektara zelenih površina i isto toliko pješčanih prostora, u otvorenom i pristupačnom okruženju namijenjenom sportu, zabavi, odmoru i kulturi, početkom srpnja već se sedamnaest godina otvaraju vrata **Dunavske knjižnice**. Knjižnica je tako svojim članovima došla na plažu. Posjetiteljima Štranda omogućeno je besplatno posuđivanje knjiga, čitanje dnevnih novina i ilustriranih časopisa te sudjelovanje u kulturnim programima. Ovu praksu predstavlja knjižničarka Galja Žilnik.

Obrazloženje i obrazovni kontekst

Modul je osmišljen kao primjer dobre prakse namijenjen učenju knjižničara, s naglaskom na knjižnične usluge izvan prostora knjižnice, obrazovanje odraslih, kulturne programe u javnim prostorima. Modul je osmišljen kao primjer dobre prakse namijenjen učenju knjižničara, s naglaskom na knjižnične usluge izvan prostora knjižnice, obrazovanje odraslih, kulturne programe u javnim prostorima te dostupnost usluga različitim skupinama korisnika, a temelji se na primjeru „Dunavske knjižnice — knjižnice na Štrandu“.

Suvremene narodne knjižnice više nisu ograničene samo na svoje zgrade. Izlaskom u javne, neformalne i rekreativne prostore knjižnice mogu doprijeti do nove publike te promicati **cjeloživotno učenje, kulturu čitanja i građansku uključenost**.

„Dunavska knjižnica“ dugogodišnji je primjer kako knjižnica može uspješno djelovati u **netradicionalnom okruženju** — na javnoj plaži — zadržavajući pritom svoje obrazovno, kulturno i društveno poslanje.

„Dunavska knjižnica“ pokazuje da knjižnica može živjeti i izvan svojih zidova, povezujući kulturu, obrazovanje, slobodno vrijeme i život zajednice. Ulaskom u javne prostore poput plaža, parkova ili trgova, knjižnice ponovno potvrđuju svoju ulogu otvoreno, demokratskih i živih ustanova u kojima se učenje događa prirodno — ondje gdje se nalaze ljudi.

Ciljna skupina: knjižničari u narodnim knjižnicama, knjižničari uključeni u programe izvan prostora knjižnice te koordinatori kulturnih programa.

Tematski fokus: obrazovanje odraslih, usluge izvan prostora knjižnice, neformalno učenje i kultura u javnom prostoru.

Trajanje: modularni susreti tijekom jedne sezone.

Oblik učenja: analiza studije slučaja, radionice planiranja i vježbe osmišljavanja programa.

Ishodi učenja

Nakon završetka ovog modula, knjižničari će moći osmisliti i provesti knjižnične usluge usmjerene prema zajednici, razviti programe obrazovanja odraslih i kulturne programe na otvorenim javnim prostorima, prilagoditi knjižnične usluge neformalnim i sezonskom privlačiti korisnike koji inače ne koriste knjižnične usluge, promicati čitanje i učenje izvan knjižničnih prostora, upravljati partnerstvima, logistikom i programima na otvorenom te poticati sudjelovanje svih članova zajednice i međukulturni dijalog.

Metode i obrazovni pristupi

Metode obrazovanja odraslih: neformalno učenje, učenje u slobodno vrijeme, iskustveno i spontano učenje te obrazovanje utemeljeno na dijalogu.

Tehnike uključivanja korisnika: osobne preporuke knjiga, kratka izlaganja, interaktivne rasprave te vizualni i izvedbeni elementi.

Prakse otvorene svim korisnicima: višejezični sadržaji, programi prilagođeni obiteljima, sudjelovanje bez složenih preduvjeta te međugeneracijske aktivnosti.

Ciljne skupine

Model „Dunavske knjižnice“ uspješno dopire do odraslih građana, povremenih korisnika i osoba koje inače ne koriste knjižnične usluge, obitelji i djece, osoba starije životne dobi, turista, mladih i studenata, multikulturnih zajednica, osoba s invaliditetom te posjetitelja koji u slobodno vrijeme ne traže formalne oblike obrazovanja.

Partnerstva i umrežavanje

Mogući partneri uključuju kulturne ustanove, umjetnike i književnike, sportske klubove i

sportaše, organizacije za zaštitu okoliša, medijske djelatnike, kulturne udruge nacionalnih manjina te lokalne vlasti.

Prednosti suradnje: očituju se u raznolikosti programa, zajedničkoj publici, većoj vidljivosti i jačanju povjerenja zajednice.

Uloga knjižničara u programima izvan prostora knjižnice

U ovom modelu knjižničar djeluje **kao edukator izvan prostora knjižnice, kustos kulturnih programa, animator zajednice, posrednik između kulture i slobodnog vremena te osoba koja osigurava knjižnične usluge dostupne svim skupinama korisnika.**

Ključne kompetencije: fleksibilnost i prilagodljivost, komunikacijske vještine, koordinacija događanja, uključivanje publike, kulturna osjetljivost i moderiranje programa.

Koncept: „Knjižnica je ondje gdje ste vi“

„Dunavska knjižnica“ temelji se na načelu da **pristup knjigama, znanju i kulturi treba pratiti ljude u njihovim svakodnevnim prostorima.**

Ključne značajke: sezonska knjižnična usluga, slobodan pristup u prostoru namijenjenom odmoru, povezivanje čitanja, učenja i kulturnih događanja te neformalno i ugodno ozračje dobrodošlice.

Vrste obrazovnih i kulturnih aktivnosti za odrasle

Knjižnice koje djeluju u javnim prostorima mogu ponuditi:

- **Usluge čitanja i posudbe:** posudbu knjiga uz člansku iskaznicu ili osobni dokument, dnevne novine i ilustrirane časopise te višejezičnu građu;
- **Edukativna predavanja:** popularno-

znanstvene teme iz područja medicine, biologije i ekologije, povijest i književnost te medijsku i informacijsku pismenost;

- **Kulturne programe:** promocije knjiga, pjesničke večeri, književne festivale te razgovore s književnicima, umjetnicima i novinarima.
- **Radionice:** radionice medijske pismenosti, ekološke i okolišne radionice, radionice znakovnog jezika, radionice učenja jezika te kreativne radionice za djecu i odrasle;
- **Programi zajednice i sportski programi:** razgovori sa sportašima i olimpijskim prvacima, promicanje zdravih životnih stilova te interaktivna predstavljanja.

Planiranje i organizacija programa

1. korak: Odabir lokacije

Ključni kriteriji: velika protočnost ljudi, simbolička i kulturna vrijednost prostora, otvoren i uključiv karakter te prikladnost za sezonsku provedbu.

2. korak: Osmišljavanje modela usluge

Potrebno je razmotriti pravila posudbe, radno vrijeme, veličinu i strukturu zbirke, jezičnu raznolikost, kretanje korisnika i sigurnost.

3. korak: Infrastruktura i logistika

Važni su elementi namještaj otporan na vremenske uvjete, sigurno mjesto za pohranu građe, pristupačnost, jasne oznake i fleksibilan prostor za održavanje događanja.

Istaknuti elementi dobre prakse

Ključni čimbenici uspjeha: snažna simbolička lokacija, dugoročni kontinuitet, odnosno više od 17 godina provedbe, slobodan i otvoren pristup, bogat i raznolik program, prilagodba navikama korisnika te multikulturna osjetljivost.

Ključna pitanja na koja treba obratiti pozornost

Pri provedbi sličnih inicijativa knjižničari trebaju voditi računa o vremenskim uvjetima i ovisnosti o sezoni, sigurnosti građe, buci i okolišnim čimbenicima, potrebama za osobljem, održivosti i financiranju, jasnom komuniciranju pravila te ravnoteži između odmora i učenja.

Vrednovanje i procjena učinka

Metode vrednovanja: statistika korištenja, posjećenost programa, povratne informacije korisnika, medijska vidljivost te povratne informacije partnera.

Pokazatelji učinka: povećan pristup čitanju, dopiranje do nove publike, jačanje vidljivosti knjižnice, snažnije uključivanje zajednice, promicanje cjeloživotnog učenja te jačanje multikulturnog dijaloga.

Očekivani ishodi

Kroz knjižnične programe izvan prostora knjižnice, smještene u javnim prostorima, knjižnice mogu proširiti svoje društveno poslanje, učiniti čitanje prirodnim dijelom svakodnevice, smanjiti prepreke pristupu, osnažiti identitet zajednice, promicati obrazovanje u neformalnim okruženjima te se pozicionirati kao **aktivni kulturni akteri**.

KNJIŽNICA MIJENJA SVIJET

E-priručnik s 12 primjera prakse u europskim narodnim knjižnicama

Kolofon

Nakladnik

Knjižnica Franc Ksaver Meško Ormož

Za nakladnika

Ravnateljica

Milica Šavora

Urednice

Bojana Grujić

Marijana Korotaj

Urednički tim

Mateja Hržič

Marinka Vnuk

Inguna Dukure

Melinda Grubišić Reiter

Zdenka Bilušić

Galja Žilnik

Blaženka Marković

Vizualni koncept naslovnice

Danijela Grubišić

Dizajn i priprema za tisak

Aleksandra Krstić

Jezično uređivanje i lektura

Marijana Korotaj

Bojana Grujić

Fotografije i videozapisi

Projektni tim i arhiv knjižnica

**Co-funded by
the European Union**

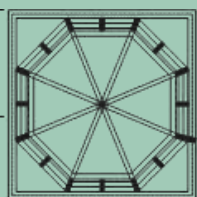
2026.

Europska unija nije odgovorna za sadržaje e-priručnika.

Prijevod su izrađeni uz pomoć alata Chat GTP-a.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP)
pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 273662723
ISBN 978-961-91065-5-6 (PDF)

Gradska knjižnica "JURAJ ŠIŽGORIĆ"

ŠIBENIK

STRENČI.
biblioteka

KNJIŽNICA
FRANCA KŠAVRA MEŠKA
ORMOŽ

НОВИ САД
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА

Erasmus+